

Dr. Hadnagy Imre József

A' TŰZ GYULLADÁSÁNAK EL TÁVÓZTATTÁSA, A' TÁMADOTNAK SEBES HÍRŰL ADÁSA, HARAPÓDZÁSAINAK MEGGÁTLÁSA

avagy adalékok a tűz körüli szabályozott eljárási rend kialakulásának, valamint a helyhatósági tűzszabályrendeletek, és a tűzvédelmet szabályzó állami rendeletek megszületésének történetéhez

BEVEZETÉS

Az őskor embere a tüzet a természet egy különleges jelenségeként ismerte meg. A váratlanul fellobbanó lángok a tűz barátságtalan oldalát megjelenítve legtöbbször félelmet keltettek. Ennek természetes velejárójaként ősink a tüzeiktől távol tartották magukat.

A tűz barátságosabb voltának a felfedezéséhez hosszú időre volt szükség. Ha a természetes tüzek rémítő lángoszlopai egy idő után szelídebbek lettek, akkor a tűznél melegedni is lehetett. Sőt az emberek azt is megtapasztalták, hogy a tűzben elpusztult állatok húsa, ha még ehető maradt, akkor ízletesebb volt, mint a nyersen fogyasztotté.

Az már más történet, amikor az ember a tüzet a vadállatok elleni védőeszköznek használja. Ennek előzménye az a megfigyelés, hogy az állatok is idegenkednek a tűztől, attól tisztos távolságban érzik magukat biztonságban, és még vele szemben tehetetlenebbek is, mint az ember. A tűz később a világítás, a melegedés, a táplálék ízletesebb készítésének mindennapi eszközévé válik. Ám egyes népcsoportok ügyesebb kézművesei a fegyverek, a mindennapi használati eszközök elkészítésében is szerepet szánnak neki. A tűz embert szolgáló oldalának mind teljesebb kihasználásához meg kellett találni és tanulni a tűzrakás művészetét, vagy ha úgy tetszik a tűzgyújtás módját, de mivel ez nehézkes és körülményes művelet volt, hosszú időn keresztül egyszerűbbnek mutatkozott az élesztett tűz őrzéséről gondoskodni.

Már a kőkor embere kénytelen volt védekezni a tűz ellen lakhelyének megóvása, értékeinek megőrzése céljából. Ez igaz a természet által okozott, de a mesterségesen keltett tüzekre is. Az utóbbi az ember hasznát szolgálta ugyan, de időnként ártó tűzzé alakult, ezért az „életben tartása”, a tűz körüli tevékenység éberséget, óvatosságot igényelt. Így az ember már ősidők óta kénytelen gondoskodni a tüzek féken tartásáról, a váratlanul fellobbanó lángok mihamarabbi felfedezéséről, az ártó tüzek megelőzéséről. Az emberiség történelme során elődeink mindezt a körülményekhez képest a leghatásosabban és legeredményesebben igyekeztek megoldani. A tűzhely körütekintő létesítésétől a modern tűzrendészetig hosszú út vezet, melynek főbb csomópontjai a - koronként érvényes – előbb csak a hagyományokon alapuló gyakorlatban megismert és elsajátított eljárási rend, később az írásban rögzített tűzi rend, ezt követően a helyhatóságok által alkotott írásban foglalt tűzszabályrendeletek, illetve az állami szervek által kibocsátott tűzrendészeti rendeletek, végül az állami vezetés szintjén alkotott kormányrendeletek, és törvények.

Az ipari forradalom kibontakozása után a fejlett országok rendjének és védelmének biztosítására irányuló igazgatás egyre fontosabb és lényegesebb ágává válik a tűzrendészet. Napjainkban a tűzvédelemről szóló jogszabályok képezik a tűz elleni védekezés törvényi háttérét. A tűzrendészeti hatóságok intézkedései az állampolgárokra, az állami és társadalmi szervekre egyaránt vonatkoznak, szükség szerint hatósági intézkedésekkel kötelező magatartásra kényszerítik az érdekelteket. Hazánkban a legfelsőbb szintű jogszabály a tűzrendészeti igazgatás három feladatát jelöli meg: a megelőző tűzrendészetet (a tűz megelőzését szolgáló tevékenységet), a mentő tűzrendészetet (a keletkezett tűz oltását), a felderítő tűzrendészetet (a tűz keletkezési okának megállapítását). Napjainkra

a tűzvédelem, valamint a tűzrendészeti igazgatás tudománnyá, és tudományos alapokon szervezett, és végzett gyakorlattá vált.

Ebben a tanulmányban a tűzvédelem, ezen belül elsősorban a tűz körüli eljárási rend fejlődésének néhány kérdése kerül feldolgozásra időben az őskortól hazánk első tűzrendészeti törvényének megszületéséig¹ (1936). Az írásmű arra keres választ, hogy történelmi koronként az emberi közösségek - az írásbeliség megjelenése előtt és után - miként követelték meg, tartatták be a tűz megelőzésével, megszüntetésével (oltásával) kapcsolatos általuk helyesnek tartott tevékenységi rendet, eljárási szabályokat, mindez a legegyszerűbb védekezési szabályoktól kezdve hogyan gazdagodott és vált a kisebb és nagyobb emberi közösségek esetén egy komplex szabályrendszerre és eljárási renddé. A honfoglalástól elsősorban magyar írásos és tárgyi emlékekre támaszkodva tárgyalja ezt az írásmű.

A TŰZ ELLENI VÉDEKEZÉS ELJÁRÁSI RENDJÉNEK FEJLŐDÉSE AZ ŐSKORTÓL A RÓMAI BIRODALOM BUKÁSÁIG

A legrégebbi időkben

Az emberiség fejlődésének történeti útján hosszú ideig a tűz elleni hatékony védekezést vallási hiedelmek korlátozták. Többek között az ártó tüzet isteni büntetésnek tartották, és azt vélték, hogy pusztítását békén kell tűrni. Az emberi élet megmentésének egyedüli módja a tűz előli menekülés. Ennek a hiedelemvilágnak a tűzzel kapcsolatos egyes elemei sajnos néhány emberi kultúrában a legmodernebb időkig megmaradtak.

Azt nehéz egész pontosan meghatározni, hogy a tűz elleni védekezés, és fellépés rendjét rögzítő első írásos anyagok mikor jelentek meg. A legrégebbi korokban a tűz elleni védekezésre vonatkozó ismeretanyagot az emberek szóbeli közlés útján adták át az egymást követő generációknak, de a legcélszerűbbnek tartott és a közösségek által elfogadott gyakorlati teendők megtanítására is gondot fordítottak. Nagy valószínűséggel a tűz megszüntetését – legkorábban - a tűzhelyre dobott földdel, homokkal, vagy víz locsolásával végezték, az utóbbihoz vízzel teli tároló eszközöket tartottak a tűz közelében. Az embert szolgáló tűz ily módon történő eloltása a közösség minden tagjának kötelessége, de az ártó tűz elleni védekezés, és fellépés ugyancsak mindenkinek az ügye, ezek az első és legfontosabb szabályok.

A tűz már az ősember élettevékenységét is némiképpen komfortosabbá tette, erre bizonyítékok az ősi települési helyeken talált leletek. A tűz fokozatosan az emberi élettevékenység fontos elemévé vált, vagy másképpen fogalmazva az életminőség javításában és az emberi kultúra fejlődésében egyre inkább meghatározó szerepet kapott tudatos használata.

A régi korokból származó leletek egyértelművé teszik, hogy a tűzrakásnál elődeink igen óvatosan jártak el, a tűz helyét kövekkel, illetve nem éghető anyaggal kerítették körbe, vagy éppen egy olyan mélyedés vagy gödör volt a tűzhely, amely nagy valószínűséggel nem lehetett az ártó tűz bölcsője.

A tűz egyre tudatosabb használatának bizonyítékai az égetett edények készítése, a munkaeszközök és fegyverek fém részeinek öntése, kovácsolása.

Az emberek természetes szálláshelyeit - a barlangokat - az életmód-váltás (sok esetben az évszakok változásához, vagy a jobb megélhetést biztosító területek kereséséhez kötődő vándorlás, stb.) miatt felváltják a mesterséges létesítmények (sátrak, vagy nádból, sásból egyéb könnyen kezelhető anyagokból készült építmények), ami a tűz elleni védekezés, és a tűz körüli eljárási rend változását is indukálja. A legegyszerűbb szabályok: a szálláshelyek egymástól tisztes távolságban való építése, tűzőrök kijelölése.

¹ Időben ehhez igazodva a tanulmányban szóba hozott néhány fogalom - többek között a tűzvédelem, tűzrendészet, rendelet, kormányrendelet, helyhatósági szabályrendelet, tűzrendészeti szabályrendelet vagy tűzszabályrendelet, illetve tűzi rend - megfogalmazása XIX. század végi XX. század eleji szakirodalom alapján - az írásmű végén az I. sz. mellékletben található.

Összegezve. A távolságtartást, idegenkedést a tűztől legkorábban az ösztönök vezérik, ennek legegyszerűbb megnyilvánulása a menekülés, később a tűz barátságos oldalának megismerése az embert egyre tudatosabb cselekvésre készíti, hogy „jóindulatú szolgáltatását” saját céljai érdekében mindjobban igénybe vegye. Az ártó tűz megelőzése, az ellene való fellépés, pusztításának elkerülése közüggé, a közösségek életének fontos részévé válik, ennek elemi módja a tűzhely körültekintő létesítése. A pusztító tűz elleni védekezés és fellépés legegyszerűbb anyagai, eszközei, módszerei az emberi közösségekben egyre nagyobb szerepet kapnak, így a „már használni nem kívánt” tűz letakarása homokkal, földdel, vízzel való lelocsolása, ehhez vízzel telt edények készenlétben tartása, stb. Az ártó tűz elleni közös fellépés - a korabeli tűzvédelem - mindenki feladata lett. A szálláshelyek könnyen éghető anyagokból való építése egy új tűzvédelmi eljárási rend kialakításának a kezdetét jelenti, melyben szerepe van az „építmények” közötti tűztávolságnak, a tűzöröknek.

Az ókori kultúrák államaiban

Az ókori metropoliszokban (Babilon, Trója, Athén, Alexandria, Róma, stb.) a jól éghető anyagokból készített szálláshelyek (sátrak, kunyhók, házak, stb.) mellett kőből is épültek paloták, templomok, színházak, stb. Az utóbbiak kevésbé voltak tűzveszélyesek. Viszont az építés, építkezés szabályozatlansága fokozta a tűzveszélyt, a szűk utcák, a tűzfalak létesítésének hiánya kedvezett a tűz terjedésének, a szorosan egymás mellé épített házak, kunyhók pedig a tüzek melegágyai lettek. Az igaz, hogy a városfalakon belüli letelepedés bizonyos értelemben biztonságot ad, de egyben zsúfoltságot is eredményez, ezáltal nagyobb a tűzveszély, az esetleges tüzek elleni fellépés nehézkes, vagy szinte lehetetlen. Ennek következménye, hogy a metropoliszokban különösen, de minden más emberi településen is, gyakori vendég a pusztító tűz, legtöbbször tűzvész formájában. (Ebből a körből kiemelve, a görög és római kultúrában honos tűzvédelem néhány kérdését külön alcím alatt tárgyalja az írásmű.)

Itt meg kell jegyezni, hogy ebben az időben a hadakozás egyik fő eszköze a tűz, a harc egyik fontos eleme a gyújtogatás. A szándék nyilvánvaló az ellenfél legyőzése érdekében minden eszközt be kell vetni. A háborúk, a hadviselés ebben az időben együtt járt az ártó tüzek mesterséges keltésével, az emberi kultúrák ilyen módon való rombolásával.

Az előzőek tarthatatlansága szükségszerűen kikövetelte a tűz elleni védelem, és a tűz körüli eljárás egy minőségileg más, és szigorú rendjének kialakítását, és gyakorlatát.

A tüzek, tűzvészek ellen való szervezett, a kor színvonalán álló hatékony védekezésre, aktív fellépésre számos történelmi tény utal, a tűzmegelőzés néhány módszere és gyakorlata kiforrottabbá vált.

Ennek talán első írásos emléke mintegy négyezer éves. Babilónia királyának Hammurabinak köbe vésett törvénykönyve mindenki számára kötelezővé teszi a tűz oltásában való részvételt (ez írásos bizonyíték arra, hogy a szolidaritás elvének érvényesítését már akkor is fontosnak tartották), de büntető szankciókat is kilátásba helyez, ugyanis, ha a tűzoltásban segédkezők a zavaros helyzetet kihasználva eltulajdonítják a kárvallottak értéktárgyait, azt meg kell torolni.

Az ókori Egyiptomban a tűzmegelőzés legősibb eszközeit a növényből készült vedreket szurokkal itatták át, és azokat készenlétben tartották, a tűzi vizet facsövekben vezették, illetve bőrtömlőkben szállították a rendeltetési helyre.

A tűz megelőzését szolgáló egyik legrégebbi szabály az ókori Görögországban született, mely szerint a templomok környékén tüzet nem volt szabad gyújtani.

A hatósági tűzrendészet első nyomai az ősi Kínában és Japánban találhatók. Éjszaka például tilos volt tüzet gyújtani, a tilalom megszegőit 100 korbácsütéssel büntették. Ha ártó tűz is keletkezett, akkor a vétkest lefejezték. Japánban már tűzfigyelő szolgálatot, tűzoltóságot hoztak létre, tűzfigyelő tornyokat építettek.

Az, hogy az ártó – gyakran a haditevékenységekhez kapcsolódó szándékos - tűz ebben az időben nagy kihívás volt az emberek számára számos példa bizonyítja. Az ókor nagy tűzesetei közül néhány - Trója égése (i.e. 2000-2500 között), Ninive pusztulása (i.e. kb. 885), az Ephesos-i Diana templom elpusztítása tűzzel (i.e. 356), Karthago felégetése (i.e. 146), amelyek nyomán kultúrák,

városállamok tűnnek el a lángtengerben. Róma az ókori világ egyik legjelentősebb városa is csaknem erre a sorsra jutott i.e. 64-ben, Néró uralkodása idején.

Összegezve. A gyakori tüzek és tűzvészek miatt a tűz körüli eljárás egy minőségileg más, és szigorú rendje, és gyakorlata kel életre. Ennek bizonyítékai az írásos (kőbe vésett) rendelkezések megjelenése, ezek lényege a tűzoltásban való részvétel társadalmasítása, büntető szankciók bevezetése. Gyakorlattá válik a tűzoltó eszközök készítése és készenlében tartása, „vízvezetékek” építése, vízszállító tömlők rendszeresítése, tűzgyújtási tilalom bevezetése, tűzfigyelő tornyok létesítése, tűzoltóság szervezése. A hatékonyság igen alacsony szintje összefügg az építések, építkezések szabályozatlanságával, az ember természettudományos ismereteinek hiányával.

A görög és római kultúrában

Nekünk magyaroknak a görög és római kultúrában honos tűzvédelmet azért is érdemes megismerni, mert hazánk területe az ókorban a Római Birodalomhoz tartozott. A mai Óbuda helyén lévő Aquicumban szervezett tűzoltóság, tűzoltóélet volt, a Birodalomban kialakított tűzvédelmi renddel, tűzoltási gyakorlattal. Ebből a tűzvédelmi kultúrából, ha elődeink közvetlenül nem is vettek át elemeket közvetett módon mégis néhányat közülük „örököltünk”, ugyanis abból közvetlenebbül merítő tőlünk nyugatabbra született – főként osztrák és német – tűzvédelem több elemét évszázadok alatt adaptáltuk. De az aquincumi feltárások nyomán is némiképpen gazdagodott a magyar tűzvédelem. A mai Óbuda területén előkerült római kori tárgyi emlékek egy része a Tűzoltó Múzeum tulajdonában van, reprezentálva az előbb leírtak igazát.

A Római Birodalomban talán az egyik legnagyobb tűzvész Rómában tombolt i.e. 64-ben **(1. kép)**, amelynek kitörését Néró személyével hozták összefüggésbe, ugyanis elterjedt az a még ma is élő nézet, hogy a várost ő gyújtatta fel. Ez a félelmetes „égés” bizonyára a tűzvédelem területére vonatkozó számos tanulság levonására készítette az ókori Birodalom vezetőit. Róma égésének korabeli leírása jól szemlélteti a tűz pusztító munkáját, az emberek hősiességét.

1. kép. Róma égése Néró uralkodása idején

Erről a rettenetes tűzvészről² a krónikus a következőképpen ír:

„... A 64. esztendő július 18-ról 19-re virradó éjszaka tűz ütött ki a Cirkus Maximustól délkeletre fekvő, a Palatinus és a Caelius-halom között levő zsuppfedeles viskókban, bódékban, műhelyekben. A kis bolthelyiségekben, műhelyekben felhalmozódott gyúlékony anyag, olaj, kóc, kátrány tüzet fogott és pillanatok alatt az egész környék lángra-kapott. Az erős déli szél a tüzet

² Tűzvédelem I. (Könnnyüipari Minisztérium Módszertani és Továbbképző Intézete. Megjelenési év nélkül. 60-61. oldal. A krónikás nevére, az idézett irodalomra nincs utalás. Tűzoltó Múzeum könyvtárának nyilvántartási száma: 2585/I. kötet.)

gyorsan továbbvitte, hamar elhamvasztotta a Cirkus Maximus fából ácsolt lelátóit. A tűzvész villámgyorsan terjedt: az Aventinus lábánál, a Tiberis partján épített nagy raktárházakban, ahol a felhalmozott gabona, olaj és egyéb közszükségleti árucikkek estek áldozatul a pusztító elemnek. Röviddel rá a lángok martalékává lett a Fórum Boarium, a Velabrum.

A tűz rettenetes pusztításával szemben az emberi leleményesség és erő tehetetlennek bizonyult. A rosszul megépített vályogfalas, favázás házak földig égtek. A girbe-görbe szűk utcákon az oltás, a mentés szinte lehetetlen volt. Az aránylag csekély létszámú, mintegy hétezer főnyi tűzoltóság (a vigil alakulatok) kezdetleges felszerelésükkel, szerszámaikkal semmire sem mentek a dühöngő tűzvésszel szemben. Amire azonban a tűzoltók képtelenek voltak, azt megtette az ősi, úgynevezett serviusi városfal, a Capitolium magas halma, a Tiberis vize. Ezeknél megállt a pusztító elem. De ahová eljutott nem volt irgalom.

Hat nap, hat éjszaka alatt a rettenetes tűzvész Rómát csaknem teljesen elpusztította. Csak hat nap után sikerült a tüzet megfékezni. Hat nap múlva újból tűz keletkezett, és most a város még épen maradt északkeleti részén három napig pusztított.”

Róma pusztulásához – minden valószínűség szerint – hozzájárult, hogy a házsorok között nagyon keskeny utcák voltak, a házak jól éghető anyagból épültek, közöttük jószerével egy átlagember magasságának megfelelő távolság sem volt, ez az építési rend tűz esetén a tűzoltók mozgását, a tűzoltó eszközök használatát jelentősen korlátozta, gátolta.

De mindezekről függetlenül tűz keletkezésének kedvezett az is, hogy a sütés-főzés nyílt tűzhelyeken történt, a világítást pedig nyílt lángú mécésesekkel és fáklyákkal oldották meg.

Az első magán tűzoltóságot Rómában Augustus császár uralkodása idején - a város alapításának 732. évében - i.e. 21-ben Egnatius Rufus aedilis (Róma közigazgatási és rendőri elöljárója) rabszolgákból szervezte, tevékenységi rendjébe tartozott a városban bárhol keletkezett tűz elleni fellépés. A császár ugyanebben az évben elrendeli egy 600 rabszolgából álló „állami” tűzoltócsapat kiképzését és szolgálatba állítását. A tűzoltócsapat i.sz. 6-ban már 7000 fő körül volt, de ekkor már nem rabszolgákból állt. Az állományában vigilek (örködők, vigyázók, ügyelők), és siphonarik (szifonok kezelésére kiképzettek) tartoztak. A szervezett tűzoltóerők felkészítése mellett a tűzoltáshoz szükséges víz tárolásáról is gondoskodtak, a városban 700 víztároló medencét építettek és vízzel feltöltött állapotban tartották. Rómában az emeletes házak magasabb szintjein tűzoltó vizet kellett tárolni. Vannak bizonyítékok arra is, hogy a jól éghető tárgyak lángmentesítését is igyekeztek megoldani.

A Római Birodalom nagyobb városaiban, így Aquincumban (a mai Óbuda területén lévő katonai táborban és polgárvárosban) is létezett tűzoltóság. A polgárvárosban a tűzoltás és az éjjeli őrség feladatát a különböző kézműves-társulatok, a nehéz anyagokkal dolgozó (faber) és a könnyű termékeket készítő (centonariusok) kapták. A tűzörtség (tűzfigyelők, járőrök, a tűzoltáshoz elsőként kivonulók, stb.) együtttartására, a tűzoltó szerek tárolására székházat is létesítettek. Feltehető, hogy a székház tűzfigyelő tornya hazánkban az első tűzjelző és figyelőtorony volt. Aquincumban az i.sz. II. századtól kezdődően a megelőző tűzrendészet néhány elemét kötelezővé tették: a tűzveszélyes „üzemeket” az uralkodó szélirányt is figyelembe véve városfalakon kívülre telepítették; kutakat, vízvezetékeket, víztároló medencéket készítettek; kőből építették a házakat, és cserepes tetővel fedték be. A római kori tűzoltószerek közé tartoztak: a cento (megnedvesíthető posztó, rongy, zsák, vagy párna; ecetes pelyvával megtöltött nyers állatbőr; gyékény, szivacs), favödör, fémrúdra szerelt dupla vödör, cserépkorsó, csákány, létra, rúd, bőrből készített tömlő.

A görögök tömlőkben tárolt vízzel táplálták a tűzoltáshoz használt bambuszcsöveket, de hosszúnnyakú vödrök is találhatók a tűzoltószerek között.

Az első „gépi szerkezetet” Ctesibiosz (Kteszibiosz i.e. 260) alexandriai mesterember készítette, ennek eredeti darabja nem maradt ránk, később Heron és Vitroviusz leírásai alapján vált ismertté a működése, sőt Héron tökéletesítette a „Machina Ctesibiosz-t”. Feltehető, hogy Kteszibiosz találmányát az ókori Római Birodalomban is alkalmazták.

Alexandriában a tüzek időbeli észlelésére, az ellene való haladéktalan fellépésre „éjjeli őrseget is szerveztek.

Összegezve: Az előzőekből kitűnik, hogy ebben az időben szervezett tűzoltóság is létezett, a tűzoltás eszközei kezdetleges eszközök, ezért a szervezett erők egy tomboló tűzvésszel csak a siker

csekély reményével tudják felvenni a küzdelmet. A korabeli építkezés szabályozatlansága, a keskeny utcák, a jól éghető építőanyagok használata, a zsúfoltság, stb. felvetették a tűz körüli eljárás rendjének felülvizsgálatát, a tűzvédelmi szabályok, tűzrendészeti előírások szigorítását és következetes betartását. A görög és alexandriai kultúrában a technikai újítások is – például a szivattyú - bekerülnek a tűzoltószerek közé. Aquicumban már, a szigorított tűzvédelmi előírások meghonosodnak, ütőképesebb tűzoltó szervezet létezik, tűztornyot létesítenek; a tűzfigyelés és járőrözés, az „üzemek” telepítési rendje kiemelkedő része a tűzvédelemnek.

A TŰZ ELLENI VÉDEKEZÉS ELJÁRÁSI RENDJÉNEK FEJLŐDÉSE A KÖZÉPKORBAN

A középkor³ kezdetét a feudalizmus viszonyok kialakulása, a római birodalom hanyatlása és a népvándorlás un. barbár népeinek előretörése jelzi, a feudális jobbágytartó rendszer szétesésével, a tőkés termelési mód kibontakozását biztosító ipari forradalom győzelmével ér véget. A középkor alatt tulajdonképpen a feudalizmus korszakát értjük, amelynek kezdeti szakaszában természetes gazdálkodás folyik, a társadalmi munkamegosztás fejletlen, a városok hiányoznak. A fejlett – virágzó – kapitalizmus idején az ipar és mezőgazdaság különválik, tömegesen jönnek létre városok. A feudalizmus bomlásának korában megkezdődik a kapitalista termelési mód kialakulása és az új osztály a polgárság kialakulása. A kezdetben a feudális termelési mód, de később méginkább az ipar fejlődése jelentős változásokat követel a tűzvédelemben is, az emberi közösségek új kihívásokkal szembesülnek, kérdés, hogy ebben az időszakban miként alakították ki a - technika és tudomány fejlettségi színvonalának megfelelő - tűzvédelmi rendet, mik voltak a szóbeli és/vagy írásos rendelkezések fő elemei (előírások /elvárások/, kötelezettségek, biztosítandó eszközök, szervezeti keretek, stb.).

E korban továbbra is igaz, hogy a tűz keletkezésének, terjedésének, pusztításának kedvezett a korabeli építkezési mód, és rend. A várak, a településeken a templomok, városokban a paloták, középületek, később az ipari létesítmények főleg kőből, nem éghető szilárd anyagból épültek, de a tetők faszervezetűek, faszindelyesek, ezért az utóbbiak könnyen a tűz martalékává válhattak.

A köznép vertfalu, gyakran favázas nád-, és szalmatető, kéménytelen szabad tűzhelyes épületekben lakott. A településeken az állattartáshoz szükséges anyagokat (szénát, szalmát) az udvaron, a fűtéshez a fát csűrben, vagy az udvaron tárolták. A lakóépületek, ólak, csűrök, egyéb melléképületek a kis telkeken egymáshoz nagyon közel épültek. Mindezek egy tűz esetén nagy bonyodalmaknak az okozói lettek. Ha valami lángra kapott a tűz gyorsan terjedt, gyakran falvak, városok lettek a tűz áldozatai. Az előzőek miatt egész emberi településeket tönkretévő tűzvész nagyon gyakori „vendég” volt. A szabad tűzhelyek megszüntetése céljából kémény építését csak a XVI. századtól kezdték kötelezővé tenni még a kő-, és téglaházakban is.

A hadseregek arsenáljában megjelentek a lőpor, a lőfegyver, a különféle gyújtóanyagok, amelyek a háborús tűzvészek keltésének legfontosabb eszközei lettek, de gyakoriak a gyújtóanyag-, és lőportárak villámcsapás okozta tüzei, ám a gondatlanság is lehetett a kiváltó ok.

A szabályozott eljárási rend nyomai a középkori Európa nyugati felén

Az i.sz. 4. századtól a germán törzsek betörései a Római Birodalom területére állandósultak, ez a Birodalom szétesését siettetette. Az utolsó császár Romulus Augustulus (Augustus) trónfosztásával i.sz. 476-ban a Nyugat-Római Birodalom felbomlott. Ettől az időponttól beszélünk középkorról.

A népvándorlást követően Európa nyugati részén létrejött kora középkori államokban a tűzvédelem egyrészt a Római Birodalomban kialakult és örökségül hagyott, másrészt a vándorló és honfoglaló törzsekben honos tűzvédelmi rendből építkezett. A korai középkor tűzvédelmét a társadalmasítás mind nagyobb foka, az egyszerű kézi eszközök használata, és sokáig a változatlan

³ Európában a középkor a Római Birodalom felbomlásától (i.sz. 476) az angol polgári forradalom győzelméig (1640-49) terjedő időszakot öleli fel. (Új magyar lexikon 4. K-Me. Akadémiai Kiadó Budapest. 1962. 251. oldal középkor címszó.)

jellemzi. A letelepedés, a földművelési és az állattenyésztési kultúra kialakulása és fejlődése a változatlanúságot megtöri és egyre tudatosabb, eredményesebb tűzvédelmi rend kialakítását indukálja. A teljességre való törekvés nélkül a megszülető új tűzvédelmi rend fontosabb elemei közül néhány ez utóbbi megállapítást bizonyítja. A tűzvédelemre vonatkozó szabályok leggyakrabban írásos formában is megjelennek.

A középkorban - az építés és építkezés korábbi örökölt gyakorlata miatt – gyakori a tűzvesz. A városok – tartalmukban még eléggé szűkös - szabályrendeletekkel (statutumokkal) próbálják rendezni annak elkerülését.

Talán az első tűzrendészeti intézkedés Angliában született i.sz. 678 körül, mely szerint Oxford lakóinak az esti harangszó idején a tüzet el kellett oltani és a tűzhelyet vas-, vagy rézfedővel le kell takarni, a hamut pedig össze kellett seperni. Később 1066-ban ezt az egész szigetországra kiterjesztették.

Olaszországban 1022-től megtiltják a koporsók elégetését, a XIV. századtól már tilos a szénának, szalmának és fának a városfalon belüli tárolása, valamint szél esetén a tűzgyújtás.

1175 körül a canterbury katedrális tövében lévő tűzveszélyes olvasztókemencéket lebontatták.

Londonban - egy 1189-ben kiadott - rendelet tiltja a fával való építkezést, szorgalmazza a téglá és kő használatát, e rendelet szerint közköltségen építenek tűzfalakat, kötelező a létrák tartása és tűzi víz tárolása. 1212-től tilos a házak tetőit sásból, nádból, fából készíteni, kötelező a tűzhorog és vízzel telt edény készenlétkben tartása.

A porosz városokban az 1200-as évektől az épületeket csak cseréppel szabad fedni, tilos az éjszakai tüzelés, meghatározták a házban tárolható tűzifa mennyiségét; elrendelik létrák tartását, tűz esetén - annak továbbterjedésének megakadályozása céljából - a szomszédos házak tetejének bontását.

1268-ban Londonban tűzörseget létesítettek.

Bécsben I. Rudolf császár 1278-ban – a tüzesetek tanulsága alapján – a céhek, és a kézművesek tűzoltási tevékenységét szabályozza.

Franciaországban már 1371-ben rendelet írta elő „kapitányvíz”⁴ készenlétkben tartását.

1405-től Bern városa megfizette a cseréptetők fél költségét.

(Egy keleti példa - az 1400-as évek vége felé Moszkvában a tűzoltás megkönnyítésére kiszélesítették az utcákat.)

Erfurtban a városi tanács 1429-ben elrendeli a lakóházak tűzvédelmi vizsgálatát, az előírt tűzoltó felszerelések ellenőrzését, és foglalkozik a tűzoltás kérdéseivel is.

A kézi fecskendő használatára 1439-ből van írásos emlék.

A svájci, angol, német városok többségében a XIV.-XV. században már van tűzrendészeti szabályrendelet, ezekben a tűz megelőzési intézkedések is megtalálhatók. Ugyanebben az időben, Németországban, valamint Itáliában már elvéve találkozunk kéménnyel épült házakkal. A kémény létesítését csak a középkor végi tűzszabályrendeletek írják elő.

Sok helyen a tűzokozást drasztikusan torolják meg (elégetés, karóba húzás, stb.)

A tűzoltószerek érzékenyebb fejlesztése a XV. század közepén indul meg.

1518-ban Augsburgban készült az első szívó-nyomó fecskendő. 1547-ben Heron munkáinak népszerűsítésével megindul a tűzoltószerek fejlesztésének elméleti és gyakorlati munkája.

Az egész középkorban a leghasználtabb tűzoltószerek: a fából, rézből, horganylemezből, bronzból készült vízipuska; bőrből, fából, sűrű szövetből készült vödörök; létrák; horgok; fejszék; hordók; vizet szállító talicskák; vízfordó kocsik. Jelentős alkotás Bessoni Jakab dugattyús fecskendője (1570).

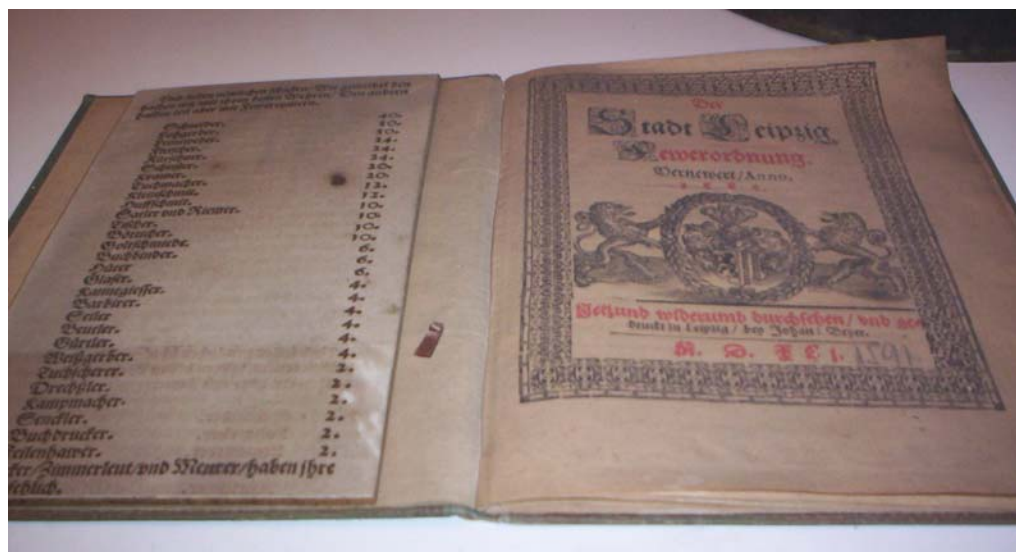
A tűzoltás a településen lakók közös ügye maradt, a kézművesek, a céhek tagjai kiemelkedő szerepet kapnak a tűzoltásban és a tűzoltószerek készítésében, a diákűzoltók ebben az időben jelennek meg, legelőször német nyelvterületen találkozunk velük.

Összegezve: A tűzveszék elleni védekezés néhány szabálya – már az ezredforduló idején - a helyhatóságok rendeleteiben megjelenik, a középkor második felében a városok a tűzvédelemre vonatkozó elvárásait tűzszabályrendeletekben rögzítetik (**2. kép**). Ez utóbbiakban megfogalmaztak:

- Az építkezésekkel kapcsolatos néhány szabályt.
- Írásba foglalták a céhek tűzoltási kötelezettségét.

⁴ Lásd a jegyzetek kapitányvíz címszavát.

- Rögzítették a tűz oltásával, tovaterjedésének megakadályozásával, a tűzoltószerek tartásával, a víz tárolásával, tűzgyújtással, az éghető anyagok tárolásával összefüggő követelményeket, a tűzokozás szankcionálásának módjait, stb.

2. kép. Lipce város 1591-es kiadású tűzszabályrendelete

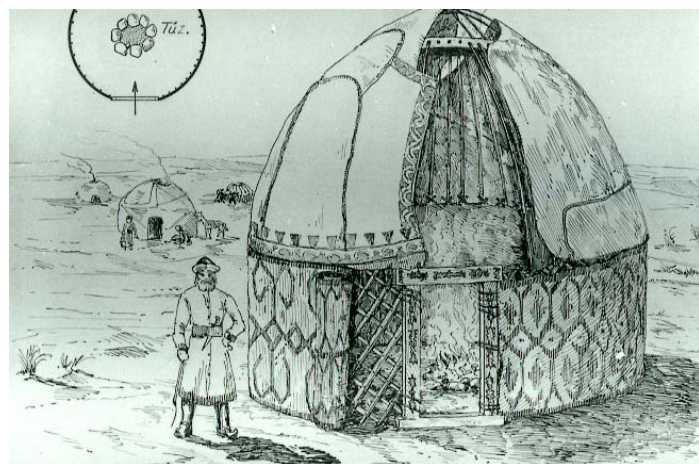
A tűzvédelem közös ügy marad, a tűzfigyelők, tűzörök mellett a céhek és a diákság egyre fontosabb szerepet kapnak, és közreműködésükkel a tűzvédelem egyre inkább szakértelemmel „telítődik”.

A szabályozott eljárási rend nyomai a középkori Magyarországon

A honfoglalás és a kalandozások idején

Az i.sz. 4-7. évszázadi u.n. nagy népvándorlás idején a Római Birodalomban honos tűzvédelmi rend – főként Közép-Európa keleti részén - jórészt feledésbe merült, mert az egymást követő és felváltó népfajok harca több évszázad alatt feldúlta, elpusztította azt a csekély civilizációt, amelyet a rómaiak alkottak.

Az ide-oda vándorló magyar törzsek télen nádból, sásból, fából készült silány házakban, nyáron sátrakban laktak. A vándorló, - és a honfoglalás után - a kalandozó magyarok tűzvédelme

3. kép. Vándorló törzsek (népcsoportok) sátrainak települési rendje

hasonló volt más akkori – szintén állandóan mozgásban lévő - népcsoportéval. Őseink is tisztában voltak a sátorfűtés és világítás akkor „divatos” rendjével, a „lakóházak” és védőelemek közötti nagy térközök megtartásának jelentőségével (3. kép). Talán tapasztalatból ismerték, hogy ennek mellőzése egy tűzvész oka lehet, de betartása esetén szándékosan is okozható tűzvész. A kalandozó magyarok több várost (Hamburg, Lübeck, stb.) felgyújtottak, ezzel a hadviselésnek ezt a pusztító elemét a gyakorlatban is alkalmazták.

Összegezve. A népvándorlás korában a Pannóniában honos tűzvédelmi kultúra feledésbe merült, azt sikerült lerombolni. A honfoglaló magyar törzsek ebből meríteni nem tudtak, de a -vándorlás során kialakított, és időközben finomodó - tűzmelegelőzési kultúra elemeit tudatosan, szervezeten alkalmazták, közülük a legfontosabbak a törzsi kultúrában való építkezésekkel, a mesterségesen keltett tüzekkel kapcsolatosak. A „sátrak” egymástól nagy térközökkel történő telepítésével, a tűzhely célszerű megválasztásával, a tűz felügyeletével ösztönösen, vagy némiképpen tudatosan a tűzvédelmet – annak részeként a tűzmelegelőzést - elemi szinten, és meglehetősen hatékonyan valósították meg. A kalandozó magyarok mesterei voltak a tűzzel való hadakozásnak.

Az államalapítást követően az újkor kezdetéig

A honfoglalás idején (895–907) és azt követően mintegy két évszázadig a magyar tűzvédelem a népvándorlás korát jellemző színvonalon maradt. A tűz körüli eljárás a hagyományokat követve generációról generációra öröklődik, de bizonyos elemekkel gazdagodik, a leglényegesebb szabályok írásban is megjelennek, tulajdonképpen araszolva jutunk el odáig, hogy a falvak, városok írásba foglalják – tűzi rendbe, vagy tűzszabályrendeletbe rögzítik – a hatékony tűzvédelmet szolgáló szabályrendszer.

Az államalapítás után Szent István király szorgalmazta „telepedési középpontok” létesítését. A kereszténység felvétele után templomokat építettek, amelyekben törvényi előírás szerint vasárnaponként kötelesek voltak istentiszteletre menni az emberek. Kivételt képeztek azok, akik a „tűzvészeket vigyázták”. A gyűjtogatók megbüntetésére alkotott törvény is a tüzek melegelőzést kívánta elérni. Ezek voltak a magyar történelemben az első törvények, amelyek a tűz keletkezésének, mielőbbi megfékezésének, tovaerjedésének megakadályozását „állami akaratként” is közösségi feladattá tették.

Hazánkban a városiasodás viszonylag későn kezdődött el. A tűzvédelem a települések közös ügye marad. A városvédő szervezetek feladata lett a tüzek figyelése, a mielőbbi megfékezése érdekében az emberek mozgósítása is, így a tűzvédelem jelentős rangra emelkedett.

A XII. századtól kezdve városi illetve vármegyei szabályrendeletek már éjjeli őrök kijelölésére és tevékenységére adnak utasítást. Az őrök kötelessége volt a tűzfigyelés, a tűzriadó elrendelése.

A tüzek megfékezésekor a követendő eljárási rend az aktív beavatkozás mellett a passzív védelem, a szomszéd házak lebontása – a távolabbi épületek, értékek elszigetelésével – való védekezés. A tűzoltás megszervezése, a tűzoltószerek elkészítése, a tűz oltásában való aktív részvétel elsődlegesen a céhek feladata.

Az ismétlődő várostüzek fő okai a szűk utcák, könnyen gyulladó építőanyagok, a vízkészletek elégtelensége, technikai felszerelések hiánya a tűzrendészeti szabályok megalkotását, az építési rendtartás bevezetését követelték. A teljesség igénye nélkül arra, hogy miként képzeltek el ennek megoldását, álljon itt néhány példa.

Az 1500-as évektől **a települések nagy részét** bakterek (őrök) vigyázták (4. kép), akik éjszakánként óránként kiáltással figyelmeztették az embereket az idő múlására, sőt arra is, hogy a vízre és a tűzre legyenek kellő tekintettel. Tűz esetén kötelességük az emberek riasztása.

4. kép. Bakterek éjjeli őrjáraton

5. kép. A soproni tűztorony

A **Felvidéken**, de az ország más városainak, falvainak tornyaiban őrségeket állítottak fel, akiknek a feladata nemcsak a közeledő ellenség felfedezése volt, hanem leginkább a „*tűzveszedelmeket vigyázták*”, a vörös kakas megjelenésekor mozgósították a tűzoltás szereplőit.

A régi **Sopron** érdekessége volt a Tűztorony (**5. kép**). A toronyőrök elsősorban zenészek voltak, akiknek tűzfigyelési feladata is volt, és jelzéseik (fény, hang) alapján biztosították a tüzek elleni fellépést. A házaknál vödört, létrát, csákányos póznát tartottak készenlétben a tűzoltáshoz, később ezeket a gyülekezési helyen kellett tárolni.

Debrecen a céheknek, de a diáktűzoltóknak (vigilek) is voltak a tüzmelegzéssel, tűzoltással kapcsolatos feladatai. 1556-ban elrendelik, hogy minden ház előtt egy-egy dézsa vizet kell tárolni. 1629-től tilos az éjjeli sütés-főzés, mosás, később a kis boltokban a tüzelés.

Győrben 1633-tól minden épület előtt 1-1 kád vizet kellett tárolni, két-két bőrvödörrel együtt.

Érdekes, hogy még a gyújtogatásnak erősen kitett végvárakban is csak kis mennyiségű tűzoltószer - vízipuska, kézi fecskendő – állt rendelkezésre a tüzek megfékezéséhez.

A városokban ugyan szigorúan jártak el a tűzokozókkal szemben, de építési rendtartás megalkotására csak sok tűzvész után került sor.

A korabeli tüzek oltásánál használt tűzoltószerek: a fából, rézből, horganylemezből, bronzból készült vízipuska; bőrből, fából, sűrű szövetből készült vödörök; létrák; horgok; fejszék; hordók; vizet szállító talicskák; vízihordó kocsik, egyre több helyen már fecskendő is. Az aktív tűzoltás technikája ezekre az eszközökre épül. A passzív tűzoltás, az égő ház környezetében lévő házak bontása, az akkori tűzoltási technika fontos része marad.

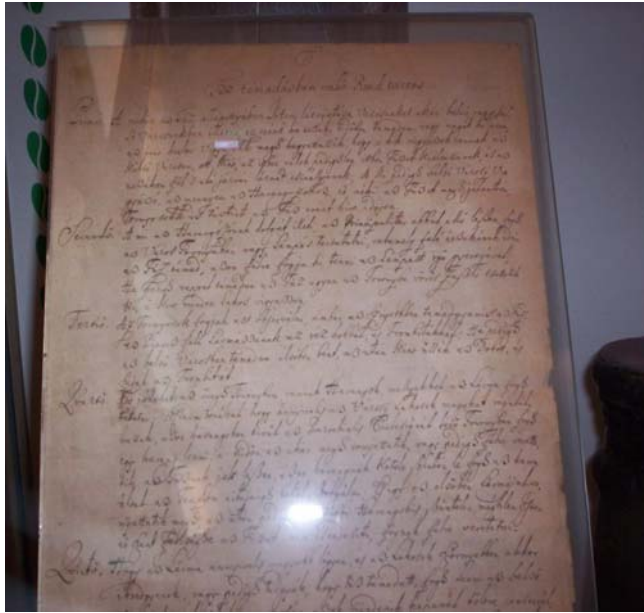
Összegezve. Az államalapítás után a tűzkörűli eljárási rend egyes elemei törvényben, mások a helyhatóságok szabályrendeleteiben jelennek meg. A leglényegesebb elemek: a tűzfigyelés, éjjeli őrök alkalmazása, tűz esetén a mozgósítás, építési rendtartás, tűzoltásra kötelezettek feladatai, tűzoltás rendje, tűzoltószerek tartása, büntető rendelkezések. A tűzvédelem jelentős rangra emelkedésével napirendre kerül a vele kapcsolatos komplex, sok részletre kiterjedő, egyértelműen szabályozott eljárási rend írásos megjelenítése a tűzi rend, illetve a helyhatósági tűzszabályrendeletek megalkotása.

A szabályozott eljárási rend uralkodóvá válása, fejlődésének tendenciája az újkor kezdetétől az ipari forradalom hazai kibontakozásáig

Hazánkban az újkor kezdetétől a települések szabályrendeleteiben egyre több helyen találkozunk tűzrendészeti, tűzvédelmi kérdésekkel. A XVII. század közepén jelennek meg elsőként a helyhatósági tűzrendészeti szabályrendeletek, amelyek az adott településre vonatkozóan csak a tűz körűli eljárás helyi szabályait rögzítik. Ezek közül a korabeli tűzszabályrendeletek közül csak elég kevés található meg Tűzoltó Múzeum archivumában. A fejlődés tendenciája azonban bemutatható azoknak az irodalmaknak a felhasználásával, amelyek részleteket közölnek ezekből.⁵ A továbbiakban néhány példa alapján tekintsük meg, hogy mit is írnak elő a települési szabályrendeletek, a tűzi rendek (tűzrendészeti szabályzat, regula, tűztámadásban való rendtartás, tűz ellen való rendtartás, tűzi

⁵ A tanulmány megírásakor ezt az utat választottam. Eredetben tanulmányoztam II. József tűzrendészeti pátensét, néhány tűzszabályrendeletet. Mind nyelvészeti, mind tartalmi szempontból érdekesnek tartottam Rozsnyó tűzi rendjét, ez utóbbinak a közreadása ízelítőt ad a nyelvújítást követő, a reformkori magyar írásbeliségről, tartalmilag pedig reprezentálja a tűz körűli eljárás korabeli rendjét.

veszedelem eránt való rendelés), illetve tűzszabályrendeletek, közülük egynek kézzel írott részletét – a **Tűz támadásban való Rend tartás-t** mutatja a **6. kép**.

6. kép. Részlet egy „Tűz támadásban való Rend tartás”-ból

lik a tűzhelyek negyedévenkénti vizsgálatát, a világítás rendjét előírják, a tűzgyújtás, a tűzi fa tárolás rendjét szabályozzák, stb.⁷

1699-ben **Debrecen** kamarai adminisztrátora beszámol arról, hogy hogyan szervezték meg a tűz elleni védekezést (a főbb elemei: tűz észlelésekor a harang félrevereése, napszaktól függően iránymutató zászló vagy lámpa kihelyezése, tűzoltószereknek és víznek a fellobbant tűz helyére vitele, minden háznál horog és létra tartása.)⁸

Modor község (Pozsony vármegye) németnyelvű tűzrendészeti szabályzata elrendelte, hogy *a házigazda vagyoni állapota szerint köteles ellátni a házat tűzoltó felszereléssel úgymint vízipuskával, bőrvéderrel, tűzhoroggal a tető lehúzásához.*⁹

Győr város tűzrendészeti regulája (1698) pontokban foglalta össze a megelőző türendészet, és a tűzjelzés legfontosabb szabályait. A tűzrendészet őreinek - a vigyázó embereknek elrendeli, hogy *”éjjel-nappal járják az utcákat, ... hogy ha rendellenességet tapasztalnak – a figyelmeztetés mellett - hajtsanak be 12 forintos bírságot.”*

A tűzoltószerek újjakkal bővülnek az új típusú kézi (Vancsa-féle fecskendő, vödör-, mankófecskendő), nagyobb méretű gólyanyakú, de a kendertömlős szívó-nyomó, légkazános fecskendők is kezdenek elterjedni.

Hazánkban a tűzjelzés eredményesebbé tétele céljából már az 1700-as évek elejétől létesülnek vigyázó vagy strázsatornyok, az elsők között Nagykőrösön.

Sopron 1700-ban elfogadott szabályrendelete szerint a tanácsháza előtti téren egy fémfecskendő áll készenlétben, s a külső kerületekben is ilyenek vannak vízzel feltöltve. Az ácsok havonta gyakorlatot tartottak ezekkel.

Az állam szabályzó, irányítói szerepének első jeleiként *Magyarországon helytartó-tanácsi és belügyminiszteri rendeletekkel kívánták elérni a tűzveszély csökkentését. Így az 1723. évi II. dekrétumban a közigazgatás egyik megoldandó feladatául jelölték meg a tűzvédelmet, azt, hogy a*

A **debreceni kollégiumi törvények** 1664-74 óta írták elő – svájci és wittenbergi példákat követve -, hogy a diákság vegyen részt a városban támadt tüzek felderítésében, és oltásában. A város előjárósága elrendelte, hogy *„szereztesse nek mentől előbb a város költségén 50 bőrvédrek és a vízipuskák száma százra szaporíttassanak”*⁶.

1680-ban a magyar állam előírja, hogy a városok tűzrendészeti szabályzatot alkossanak, de a törökök kiűzéséig ennek nem sok foganatja van, később a gyakori tűz és a tűzvész is kényszerítő erővel hat ezek megalkotására.

Sopron első ismert tűzvédelmi rendszabálya (1680) előírja, hogy elsőként a kőművesek, ácsok, kéményseprők, kovácsok közelítik meg az égő házat, mások vödörket és vizet visznek az oltáshoz; később elrende-

⁶ A vízipuskától a centrifugál szivattyúig – tűzoltó fecskendők fejlődése. (A Belügyminisztérium Tűzrendészeti Országos Parancsnoksága. Budapest 1964.) 17. oldal.

⁷ SZILÁGYI - SZABÓ: A tűzrendészet fejlődése az őskortól a modern időkig (BM. Könyvkiadó 1986.) 105. oldal

⁸ U.a.m.e. 106. oldal.

⁹ A vízipuskától a centrifugál szivattyúig – tűzoltó fecskendők fejlődése. (A Belügyminisztérium Tűzrendészeti Országos Parancsnoksága. Budapest 1964.) 16. oldal.

megyék és városok minden jobb intézkedést megtegyenek a tűzvések megelőzésére. ... A gyújtogatókat élve égessék meg.”

Kőszeg 1738. évi Tűztámadásban való rendtartása két rézfecskendőt említ, „ezek egyike fog állani a belső Városban, a másik pedig kint a Piarczon (piacon), légyen az föcskendőknek olly súlya és nehézsége, hogy gyalog emberek el nem vihetik, arra való nízve az ide való lakosok, kiknek leginkább lovai vannak köteleztetnek azon föcskendőket oda vinni, ahol a Tűz lészen.” A szállító és kezelő emberek díjazásban részesültek.¹⁰

Sopronban 1748-ban a tűzrendészeti szabályrendelet előírja két nagy fecskendő beszerzését, de elrendeli a tűzoltószerkezetek havonkénti felülvizsgálatát.

Győrben az 1749-ben kiadott „Tüzi veszedelem eránt való rendelés” az öreg és kisebb fecskendő szekerekhez kádárok, kovácsok, bognárok, rézöntők, tímárok és kalaposok beosztását írja elő.

Pécs város „Tűz ellen való rendtartása” (1764) előírja:

- 4. „Éjtszakára istrázsák rendeltessenek, a kik a város részeit össze járván, szorgalmasan vigyázzanak.”
- 5. „Az éjtszakai vigyázóknak, azon kívül, hogy minden órában kiáltani és a népnek szokott intést tenni tartoznak, az is lészen kötelességek, hogy mivel nékiek úgy is egész éjjel kell vigyázniok, hogy mihelest a tüzet támodni fogják észre venni, az haranggal való jel adásra azonnal szaladjanak.”

A megelőző tűzrendészet első figyelemre méltó írásos emléke Révai M. 1780-ban Budán kiadott „Város Építésnek eleji” című könyve a háztetők készítésekor az alábbiakat tartja jónak: „A fedelek vagy tserepekkal, vagy réz lánákkal fedessenek be. Ezt az erősség kívánja. Mert a zszindelyek a tűz, erő, és más égi háború ellen nem állhatnak annyira, mint a tserép, vagy réz.”

Pécs 1750-ben gyűjtést rendezett fecskendő beszerzésére.

Buda 1755-ös tűzrendészeti szabályzata elrendelte a várkerületben és a tanácsházánál egy-egy fecskendő készenlétben tartását.

1769-ben a Helytörténeti tanács külföldi példák alapján egy mintául szolgáló szabályrendelet tervezetét küldött szét az országban szorgalmazva, hogy ez alapján készüljenek el a helyi tűzszabályrendeletek. Ennek kevés fogantatja volt, egyes városokban csaknem félévszázad múltán születettek meg a rendeletek.

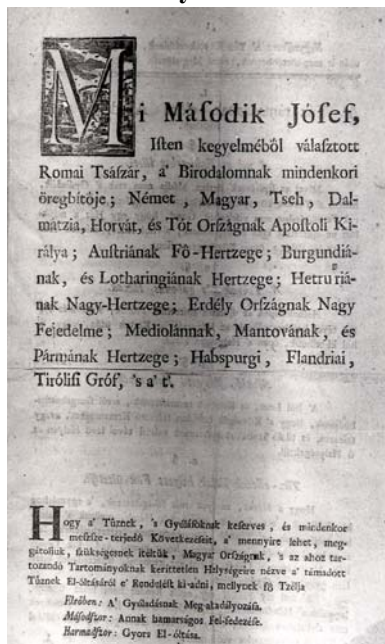
Kőszeg 1783-as Tűztámadásban való rendtartásában olvasható „az bőrvödröt, föcskendőt ... minden háznál mind külső, mind pedig belső Városban boldognál és szegénynél mind ezek legyenek.”
Szombathely város 1783 évi intézkedése Fajfer Antal lakosra bízta a fecskendők felügyeletét.¹¹

Rozsnyó város tüzi rendje szerint nyugvás idején az éjjeli kiáltók a kijelölt helyeken kikiáltják az órát, illetve lármaütéssel hirdetik az észlelt tüzet.

A XVIII. században előfordult sok tüzeset és tűzvész a tűzvédelem – benne a tűzmelegelőzés - törvényi szabályozását is felvetette, de erre nem került sor. Az évszázad utolsó harmadában ebben is történt előrelépés.

II. József 1788-ban **tűzrendészeti rendeletet** (pátens) adott ki (**7. kép**), amely már a mai értelemben is rendszerezetten tárgyalja a tűzrendészet feladatait. A rendelet első része „a gyulladások megakadályozását és illetőleg a tűz támadásának előre akadályt vető módokat” tárgyalja, a második része „a támadott tűznek hamarságos felfedezése, s kihirdetésére szabott rend”- el, a negyedik rész „az eloltott tűz ártalmas következtéseinek megelőzésével, a tűz okának a kipuhatolásával” foglalkozik. (A tűzrendészeti pátens a mai értelemben vett tűzvédelem mindhárom területére vonatkozóan tartalmaz előírásokat.)

7. kép. II. József tűzrendészeti rendeletének címlapja

¹⁰ U.a.m.e. 42. oldal.

¹¹ U.a.m.e. 17. oldal.

A császári rendelet (pátens) szerint, mivel a legnagyobb körültekintés mellett is keletkezhet tűz, ezért a „tűznek a hamarságos felfedezésére, és kihirdetésére” kell törekedni. Ez az éjjeli strázsák fő kötelessége. A strázsák őrködési idejük alatt kötelesek őrjáratozni. A tűzre utaló jelek észlelésekor, vagy valóságos tűz felfedezésekor kiáltással, kürtfújással, az ablakok, ajtók zörgetésével keltsék fel az embereket, ha harang is van a helységben, akkor annak félreverésével lármázzák fel a lakosokat. Az ebbéli kötelesség elmulasztását keményen meg kell torolni. A tűzről értesíteni kell az előljárást, a helységben állomásozó katonaságot, a szomszéd települést, az utóbbit harangszóval, vagy lovas

hírmondóval. A házigazdáknak is feladata a támadt tűz azonnali oltásának megkezdése, és a szomszédok értesítése, segítségül hívása, ezek elmulasztása büntetést von maga után, és a kárt is kötelesek megtéríteni. A leírtakhoz hasonlóképpen rendelkezik a tűzrendészeti pátenssel egyidőben kiadott „falusi gyulladáskori rendtartás”.

1808-ban helytartótanácsi intézkedés írja elő, hogy a tűzvész színhelyén az előjáró intézkedéseit mindenki köteles betartani és követni.

1838-ban József nádor elrendeli a tűz megelőzésére vonatkozó intézkedések erélyesebb keresztülvitelét Budán, és Pesten.

A XIX. század elejétől – II. József rendeletéből is gondolatokat átvéve - sorra születnek meg a helyhatóságok tűzszabályrendeletei, amelyek átfogóan szabályozzák az adott település tűzvédelmének a kérdéseit. A szabályozottság állami szintre vonatkozik – a tűzvédelem a települések ügye marad. II. József halála előtt minden rendeletét, köztük a tűzrendészeti pátenset is visszavonta, így az csak a tűzvédelem egészét átfogó – állami szintű - rendezési kísérletnek tekinthető.

A Tűzoltó Múzeum archívumában lévő tűzszabályrendeletek közül a legértékesebbek:

- Tűzirend, mely érsek Eger várossa számára készítettett és a méltóságos kettős földes uraság által helybe hagyatott. (Eger, 1811. Érsek Oskola ny).
- Rozsnyó tűzi rendje 1833-ból. (Különlenyomat a Rozsnyói Híradó 1944. évi 7-12 számaiban megjelent közleményekből. Írta: Nyíresi-Tichy Kálmán. Gömöri nyomda Rozsnyó 1944).

Összegezve. A tárgyalt időszakban a települések szabályrendeletei is foglalkoznak tűzvédelmi kérdésekkel, de – részben a Helytartótanácsi ösztönzésre - sorra születnek meg - csak a helyi tűzvédelmet szabályzó - tűzi rendek (tűzrendészeti szabályzat, regula, tűztámadásban való rendtartás, tűz ellen való rendtartás, tűzi veszedelem eránt való rendelés), illetve tűzszabályrendeletek. Írásos formában szabályozzák: a tűz megelőzésére vonatkozó előírásokat, a tűzfigyelést, tűzjelzést, a mozgósítást, a tűzoltószerek beszerzését, tárolását, a tüzhöz való szállítását, a céhek feladatait, a tűzoltószereket felügyelők feladatát, a tűz körüli teendőket, az elismeréseket, a büntető szankciókat, stb.)

Budán megjelenik a háztetők építését szabályozó rendelet.

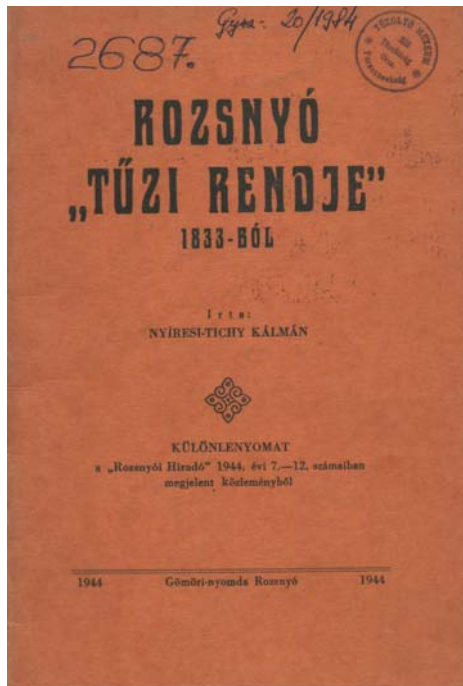
II. József 1788-ban kiadott tűzrendészeti pátense a mai értelemben vett tűzvédelem mindhárom területére vonatkozóan tartalmaz előírásokat. A rendelet tárgyalja „a gyulladások megakadályozását és illetőleg a tűz támadásának előre akadályt vető módokat”, „a támadott tűznek hamarságos felfedezésére, s kihirdetésére szabott rend”-et, „az eloltott tűz ártalmatlan következményeinek megelőzését, a tűz okának a kipuhatolását”-t.

Püspöki szabad Rosnyó bánya várossa résziről meg-állapított tűzi rend

A továbbiakban a mai Szlovákia területén lévő Rozsnyó város 1833-ban alkotott tűzi rendje **(8. kép)** kerül bemutatásra, amely tartalmilag bizonyítja és bemutatja mindazt, amit - a tűzvizsgálat kivételével, - a tűz megelőzése, megfékezése érdekében egy közösség meg kíván tenni, de a korabeli magyar nyelv használatának néhány érdekességével is szolgál. Talán az is megállja a helyét, hogy a kimondottan a településhez köthető részek kihagyásával az ország bármely városának tűzi rendje is lehetne.

Az eredeti tűzi rend különlenyomata létrehozójának, e kis könyvecske szerzőjének bevezető gondolata: „*Régi írásokban böngészve gyakran bukkanunk olyanokra, amelyek jólesően, kedvesen megmosolyogtatnak. Egyrészt stílusukkal, másrészt buzgón fontoskodó mondanivalójukkal, melyek*

magukon viselik a kor öntudatát, azt a biztonságot, hogy ennél bölcsebben és jobban aztán igazán nem lehetett volna az illető ügyet elintézni.”¹²

A tűzi rend eredetije a szíjjártó céh irattári jelzését viseli magán, Rozsnyón is, mint minden településen a céhek tagjainak ismerni kellett a tűzi rend tartalmát, ezt időnkénti felolvasással fel kellett eleveníteni, hogy az abban foglaltak rögzüljenek.

A tűzi rendet elolvasva megállapítható, hogy tartalmazza a helyi tűzvédelemmel összefüggő legfontosabb szabályokat, a városi előljáróság által a kitört tűz körüli legcélszerűbbnek tartott eljárási rendet.

A tűzi rend¹³ tartalomjegyzéke:

Iő Czikkelly: a' Tűz Gyulladásának el távoztattását;

IIik Czikkelly: a' támadotnak sebes hírül adását;

IIIik Czikkelly: harapódzásainak meg gátlását tárgyazza.

8. kép. Püspöki szabad Rozsnyó bánya várossa résziről meg-állapított tűzi rend

A' mi az első Czikkellyt illeti tzelirányosnak találtatott:

1. A' Házaknak szoros helyeken, 's a' tűzhelyeknek fa falak közötti építtetése, a' Várost Tűz Gyulladással veszedelmezteti; annál fogva ennek mellőzhetése végett, minden építeni szándékozó Lakos, célba vett Építményének Tervét, Tűzi Feő Biztos 's Tanátsbeli Schlosser Károly, 's itthon nem léte esetire Mayer Sándor feő jegyző Urak Elől-üllése alatt ki nevezett Biztosságnak be mutassa, mely minden nap díjj nélkül, a' Tervet a' hely színével összeegyeztetvén, az építést meg engedi, vagy meg tiltya, Csürnek a' Városban leendő építését semmiképen sem engedvén meg. – Hogy pedig alatomosan ne építhessen, a' Kőmives és Áts mesterek 12. pengő Rtf büntetésnek terhe alatt, az érintet Biztosságnak engedelme nélkül, az építményhez kezdeni ne mérészeljenek.-
2. A' Városnak tíz tizedjéből egy polgár tűzi fel-ügyellőnek ki nevezetvén, ezeknek a' Város tűz óltó eszközeire gondot viselni, hólnaponkint tizedjeiket meg jární, a' tűzellő 's ahoz tartozó hamutartó, nyers fa szárító helyeket, vizes hordókat tűzi feő Biztos Urnak tudósításokat be-adni, ez pedig a' panaszt, a' helynek színén meg szemlélvén, azonnal feő Bíró Urnak orvoslás vagy büntetés végett bejelenteni kötelesek lesznek. – (A városban két – alsó és felső - hadnagyság volt, ezek mindegyike öt-öt tizedre – kisebb körzetre - volt osztva.)
3. A' Tűzet gerjesztő s' nevelő (tápláló) eszközöknek, ugymint hamunak a' padon (padlás), szénának, szalmának, kendernek, lennek, fának, a' Tűz helyek körül való tartása; - valamint
4. Az udvarokban, istállókban, a csürökben, fatartó szinben, paddokon (padlásokon), utzákon, a' kőmiveseknek, átsoknak 's munkásoknak, az építések körül való dohányzása, lámpás nélkül (szabadon) égő gyertyával való körül járása, vagy az egyik szomszédból a' másikba gyakorlot tűz hordása (szomszédból kért parázs haza vitele), tilalmaztatik, 's az általhágók mind annyiszor, a' polgár két Rtfra, a' cselédek pedig 's más sorsu lakosok 12. Botokkal fognak büntettetni.

¹² Rozsnyó tűzi rendje 1833-ból. (Különlnyomat a Rozsnyói Híradó 1944. évi 7-12 számaiban megjelent közleményekből. Írta: Nyíresi-Tichy Kálmán. Gömöri nyomda Rozsnyó 1944). 3. oldal.

¹³ U.a.m.e. 4-20 oldal.

5. *A' Bodnárok hordóknak 's mézes tonáknak a' Városba leendő pörkölésétől végképpen el tiltatnak, a' piartzon (piacon) áruló Asszonyok pedig, és koffják, melegedésekre meg kívántató Tűznek vas fedéllel készült, vas serpenyübe leendő tartására kötelezettek.*
6. *A' piartzon, akár mely időben tüzet rakni, a' Városba, kertekbe, csürek mellett lövöldözni (az akkori mordályok vastag fojtásai kilövésnél égve repültek, és tüzet okozhattak), kemény büntetésnek terhe alatt tilalmas.- Végre*
7. *Minden lakos önn 's felebarátja Vagyonának bátorságosítására fel-ügyelni köteles lévén, következik, hogy ezen köz bátorság végett el kerülhetetlenül szükséges éjjeli öröknek ki szolgáltatásával terheltesen; annál fogva minden rendű 's rangú lakos, ki vétel nélkül, az érintet Biztosság által ki munkálandó sorozat szerint, éjjel örököt, a' ki rendelt időre 's helyre állítani tartozik.-*

II-ik Cikkely: ezen sikeres rendelések mellet támadt tűz gyulladásának sebes hírül adását tárgyazván, rendeltetik:

1. *Minden Ház Birtokos, Cseléd, Szomszéd, vagy más akárki Tüzet tapasztalván, azt azonnal lármaival, lövéssel, vagy dob szóval, a' lakosoknak tudatokra adni igyekezzon. –*
2. *A' Tornyosok (a Rákóczi örtoronyban), főképpen a' tűzi veszedelemnek jókori hír adása miatt tartattatván, változtatva éjjelig 's éjjel után, állandóul, a' Torony folyosóján őrt áljanak, 's az észre vett tűz gyulladást, éjjel Lámpásnak, nappal pedig Zászlónak, 'a tűz felé lévő oldalon leendő ki tételével, 's a Harang félre verésével, ki jelentsék. Nem külömben a' Várta házba egy Hajdú vártán áljon, 's a' Tűz Gyulladásának észrevételével a' mindenkor töltve tartandó puskát ki lölje, 's a' többi Hajdúkat felébresztvén, a' Város Házánál lévő kupákkal a' szerentsétlenség helyére útasítsa. – Végre*
3. *az éjjeli kiáltóknak józan életű férfiak választatván, ezek az órát nem futva, hanem bizonyos helyeken álva kiáltsák, 's mindenfelé szemeskedvén, a' ne talántán észre vehető Tüzet, vagy más veszedelmet, lárma ütéssel hirdessék. -*

III-ik meg történt Tűz Gyulladás meg óltását 's harapódzásainak akadályoztatását tárgyazó Cikkely körül rendeltetik:

1. *A' Tűzi feő Biztos, a' Tűz gyulladásról tudósítatván, nyomon a' veszedelem helyére igyekezzon, 's ott a' szükséges rendeléseket meg tévén, a' Lakossokat szép szavakkal, az alábbi ki jelölendő kötelesegekre ösztönözze 's buzdítsa. –*
2. *Minden tizedbe egy lajtorja (létra) 's horog lévén, az arra fel ügyelő Tizedesek, a Ház Birtokos vagy Szomszédok segítségével, lajtorját és Horgot a' veszedelem helyére vinni kötelezettek. –*
3. *Minden Vizi kasztnál (öntöttvas vízmedencék, ilyen négy volt Rozsnyón, melyeket a Rákoshegy kitünő forrásaiból facsöveken keresztül töltöttek fel), nyárba vízzel tölt, télben jól meg kent Vizi puska, vagy Vizi hordó lévén, minden lakosnak vagy kotsisnak, a' ki leg első Vizi puskával vagy hordóval a' Tűz mellett megjelelend, 4. Rft. 30 kr., másodiknak 3. Rft, harmadiknak 2. Rft fog jutalmul adatni. Megtörténhetvén azonban, hogy Lovak nem találtatvának, ezen hiánynak ki pótlására, a' Bets: Csizmadia Czéh Tagjaiból, Biztosok által 24. Tag neveztesse ki a' végett: hogy a' leg közelebb találandó Vizi Puskát, a' Tűz helyére vonnyák, a' Város majorjában lévő Vizi puskáknak vitele a' Város kotsisainak szoros kötelesegek lévén.-*
4. *Minden Czéhmaster Házánál 6. Bőr kupa tartatván, azokat a' Czéh mester, maga mellé ki nevezett segédjével a' Tűz helyére vinni köteles. A' holl*
5. *A' Vizi puskáknak igazgatásához (működtetéséhez) a' Bádogos, Girtler, Rézmíves és Lakatos Czéhek rendeltettek, hogy pedig minden Tagjai a' Vizi puskáknak kormányába (kezelésébe) be-okjanak (beokuljanak) – a kezelését megtanulják, a' feő Biztos felvigyázása alatt gyakorlot próba tételek mellett mindnyájan meg jelenni tartoznak.*
6. *A' Vizi puskának 's hordóknak vízzel leendő töltéséhez, a' Vastag Szabó, Vékony magyar és német Szabó, Szüts és Timár Czéhek 's Társaságok; -*
7. *A' Vizi puskáknak húzásához, a' Csizmadia, német Varga és Kováts Czéhek 's Társaságok; -*
8. *Az épületek bontásához fejszékkel megjelenni tartozó Szürmívesek, Áts, Kőmíves Czéhek 's Társaságok, és a' Bányászok; -*

9. Ezek körül szükséges víznek, bőr kupákkal¹⁴ vagy más edényekkel leendő hordásához, a' Fazekas, Fésűs, Posztós, Asztalos Czéhek 's Társaságok, a' Városban lévő parasztokkal; -
10. A' Tűz Gyulladásá által károsított Lakosok Vagyonának óltalmazásához 's bátorságosításához, a' festő, mézeskalátsos, és Mészáros Czéhek rendeltetnek. - Továbbá
11. Az állongáló 's tsupán akadályra szolgáló embereket a' munkára ösztönözni, a' kereskedő Társaság; -
12. Éjjel történendő Tűz mellett Lámpásokkal meg-jelenni, 's a' ne talántán történhető lopásokra felvigyázni, a' Gombkötő Czéh; -
13. A' Tűzhöz közel lévő épületeket meg szálni, 's óltalmazni, a' Bodnár, Kalapos és Szijjártó Czéhek 's Társaságok, -
14. A' Város közepén támadván a' Tűz, a' Molnárok a' malom árkából a' vizet a' Drázus (Rozsnyó egyik részét nevezik így) patakjába botsájtani, 's ezt meg tévén a' szomszéd házak óltalmazására sietni tartoznak. – Mind ezen pontoknak szoros telyesítése köteleségül tétetvén, a' Tűz után minden Czéhmaster, Tüzi feő Biztos Urnak Czéhének Tagjairól tudósítást tenni, köteleségeket nem telyesítőket érdemlet büntetések végett be jelenteni tartozik, különben maga kétszeresen fog büntettetni.
15. A' Csöbör Vizi puszkáknak haszna, több esetekben tapasztaltatván azoknak meg szerzése, a' tehetősebb Lakosoknak ajánltatik. – Egyébberránt közönségessen meg állapítatott.
16. hogy minden rendü 's rangu Lakosok a' Tűzre szorosan fel vigyázzanak, az észre vett szerencsétlenséget a' meg írott módok szerint ki hirdessék, a' Tűz Tájékan ablakokra azonnal égő gyertyát tegyenek, a veszedelemnél az Előljároság rendelésének engedelmesskedjenek, különben súlyosan fognak büntettetni; a' kik ellenben a' Tűz mellett magokat meg különböztetik pénzbeli Jutalommal vagy pedig a' Város Jegyző könyvébe be iktatot 's késő maradékra is fel maradandó ditsérettel fognak jutalmaztatni, sőt gyakoribbi meg-külömböztetések esetére személyekről az adó lerovattatik (le fogják írni).
Meg jegyeztetik végre: hogy a' szerencsétlenségek, gyakran éjjeli kóborlók, 's a' Városba hír nélkül be tsúszó Idegenek által történek, annál fogva az éjjeli lármák, danolások, ujjongatások szorosan megtiltván, 's a' 10 óra után kóborlók azonnal el fogattatni rendeltetvén, minden Lakosnak köteleségül tétetik: hogy minden szállást kérő Jövevényeket, környüállásaik (körülményeik) felöl jól ki tudakozzanak, ha koldúsokat vagy más gyanus Személyeket tapasztalhnának, 6. Rft. büntetésnek Terhe alatt, azonnal el fogassák, 's feő Biró Úrnak be jelentsék. –

Hogy pedig ezen tzelirányos rendelések annál szorosabban 's pontosabban megtarttassanak, minden Czéh Biztossának kötelességében áll, azokat Esztendőnkint négyszer a' Czéhben fel olvastatni, 's Czéhbeli Tagokat köteleségekre emlékeztetni.

Költ Rosnyón az 1833 Esztendő Szent Jakab Havának 12-ik napján tartott Város Gyűllésből 's ki adatott

Rosnyó Várossának feő Jegyzője
Kirchmayer Sámuel
által

Összegezve. Rozsnyó tüzi rendje tartalmazza mindazokat az előírásokat, amelyek alapján a legeredményesebben lehetett megszervezni ennek az Észak-Magyarországi városnak a tűzvédelmét. Figyelemre méltó, hogy tartalmilag II. József tűzrendészeti pátensének logikai rendjét követi, de a tüzek okának a vizsgálatával nem foglalkozik.

Az I. cikkely tartalmazza: a helyi építkezés rendjét, a tűzvédelmi felelősök feladatait, a tűzveszélyes anyagok tárolásának rendjét, a dohányzásra, világitásra vonatkozó szabályokat, tüzi parázs szomszédba való átvitelére vonatkozó tilalmat, a mézes eszközök kiegészítésének, az árusok piacon való melegedésnek a rendjét, a tűzrakás tilalmát, az éjjeli őrség megszervezését.

A II. cikkely közösségi feladatul szabja, hogy a tűz észlelést a lakosság tudomására kell hozni valamilyen módon; a toronyfigyelők a harang félreverésével, a tűz irányának jelzésével (éjjel lámpával, nappal piros zászlóval); a vártaházban lévő hajdúk puskaövessel. A hajdúk a városházánál tárolt eszközöket a tűzhöz kötelesek vinni; az éjjeli járőrök csak józan életűek lehetnek, éberem,

¹⁴ Egyfűlű, henger alakú felfele keskenyedő edény.

figyelmesen kell járőrözniük és megállással kikiáltani az órát, tűz vagy más veszedelem észlelésekor azt lármával kihirdetni.

A III. cikkely a tűz oltásával, valamint elterjedésének megakadályozásával foglalkozik. Részletesebben: a főbiztos köteles a tűz helyére menni és mozgósítani az embereket; a tizedek a rájuk bízott szereket a tűzhöz kötelesek vinni. A vízipuskával, a hordókkal a tűz helyszínén megjelenők közül a három leggyorsabb pénzjutalmat kap. A tűzoltószerek szállítása a kocsisok kötelessége. A céhek feladatai – a bőr kupák szállítása, a vízipuskák kezelésének elsajátítása, javítása, a vízipuskák és hordók feltöltése, épületek bontása, a lakosok vagyonának oltalmazása, éjjeli világítás, a tűzhöz közeli épületek megóvása. A céhmesterek feladata a kiemelkedően helytálló, valamint a kötelességszegők jelentése a főbiztosnak. A lakosok mozgósítása a tűz körüli munkákra a kereskedők feladata. A város éjjeli rendjének biztosítása, és esetleges gyűjtogatás elkerülése végett az idegeneket, gyanús személyeket igazoltatni kell, szükség esetén lefogni, és a főbíróknak erről jelentést tenni, ennek elmulasztása büntetést von maga után. A céhek tagjainak havonta fel kell olvasni a tűzi rendet, hogy az teljes egészében tudatosodjon.

A szabályozott eljárási rend az ipari forradalom hazai kibontakozásától az első tűzrendészeti törvény megjelenéséig

A kapitalizmus kialakulásának és fejlődésének nélkülözhetetlen velejárója az ipari fejlődés hazánkban csak 1849 után a jobbágyság felszabadításával vált lehetővé. A kiegyezésig csak vontatottan haladt, a gyorsabb ütemű fejlődésnek csak az 1870-es évektől lehetünk tanúi.

Az ipari forradalom magyarországi kibontakozása a tűzoltóügyre is jelentős hatással van. A szervezett tűzoltóság - kezdetben önkéntes tűzoltóegyletek - megjelenése mélyreható, lényeges változásokat indít el a tűzvédelem, tűzrendészet területén, de a változások a tűzoltószerek korszerűsítésével, újak megjelenésével, a motorizációval, az elektronikai eszközök térhódításával, a tűzoltók szervezeteinek, szolgálatának, tevékenységi rendjének egységesítésével is összefüggenek. Ebben az időben tömegével alakulnak meg az önkéntes szervezetek, szép számmal létesülnek hivatásos, és gyári (magán) tűzoltóságok, ennek természetes velejárója a tűzvédelem, a tűzrendészet területén egyre több szakképzett ember alkalmazása. Mindezek folyamányaként az is igényként merül fel, hogy az állam is szerepet vállaljon a tűzvédelemben, tűzrendészetben.

Hazánkban a tűzvédelem a kiegyezést követően – az anyagi gondoskodás kivételével – mindinkább állami ügyé válik, és állami akaratként óvintézkedések megtételét írja elő, és nemcsak a tűz megelőzést, a hatékony tűzvédelem megszervezését és megvalósítását foglalja magába, hanem az építés, az építkezések területén is rendet akar tenni az építési rendtartással, fokozatosan kibővül az oltási renddel, a fenyegetett javak mentésével. Ez formájában már a mai értelemben vett tűzrendészet, a kor színvonalán álló feladatrendszerrel.

Annak bizonyítéka, hogy az állami beavatkozásra, az ország egészére kiterjedő szabályozottságra van szükség a kiegyezést követően sorra jelennek meg a tűzoltó ügyre, tűzvédelemre, tűzrendészetre vonatkozó, de annak csak egyes kérdései szabályzó rendeletek, törvénycikkek és döntések¹⁵. Ebben a sorban kiemelkedő szerepe van az 1888-ban megjelent tűzrendészeti kormányrendeletnek, amely átfogó szabályrendszer ennek a területnek a kezeléséhez. (A rendelet hatálya Budapestre nem terjed ki.) Ezt követően csaknem ötven évnek kellett elteln ahhoz, hogy a különböző minisztériumok és hatóságok tűzrendészetet szabályzó rendeletei és intézkedései nyomán meglévő áttekinthetetlen helyzet megszűnjön, egyértelmű jogi helyzet alakuljon ki, azaz megszülessen a tűzrendészeti törvény.

Ebben az időszakban a helyi viszonyokat jól tükröző, de felépítésének logikai rendjében, és tartalmában egyre inkább konvergáló tűzszabályrendeletek jelennek meg. Ezek megszületésében legfontosabb szerepe van:

- A - már korábban említett - 1769-ben kiadott Helytartótanácsi szabályrendelet tervezetnek.
- Az 1888-ban megjelent tűzrendészeti kormányrendeletnek.

¹⁵ A kiegyezéstől a századfordulóig kiadott – a tűzrendészetre vonatkozó legfontosabb rendeletek, törvények és döntvények – teljességi igény nélküli - felsorolása a tanulmány végén a II. sz. mellékletben található.

- A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség által 1903-ban kiadott Vármegyei tűzrendészeti szabályrendelet-mintának.

Az 1936-ban megszületett tűzrendészeti törvény, és a végrehajtását szabályzó rendelet teljesen egyértelművé teszi a közigazgatási teendőket, és a tűzoltó szakfeladatokat.

A továbbiakban szó lesz:

- Gerjen község, és
- Néhány magyarországi nagyváros¹⁶, a hazai tűzvédelem egyik élenjáró városának Sopronnak, majd Budapestnek, és végül Székesfehérvárnak a tűzrendészeti szabályrendeletéről.
- Az 1888. évi tűzrendészeti kormányrendelettről.
- A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség Vármegyei tűzrendészeti szabályrendelet-mintájáról.
- A hazai tűzvédelem fejlesztéséről szóló 1936. évi X. törvénycikkről (a tűzrendészeti törvényről), és végrehajtását szabályzó rendeletről.

Összegezve. A tűzrendészet – az anyagi gondoskodás kivételével – egyre inkább központi rendelkezésekre épülő állami feladattá válik. Ennek a fő indukálója a hazánkban is kibontakozó ipari forradalom. A különböző közigazgatási egységek (községek, városok, vármegyék, az ország egészének) tűzvédelmét szabályzó rendeletek (tűzszabályrendeletek) logikai felépítésében, tartalmában, szabályrendszerében egyre inkább az egységes rend válik uralkodóvá.

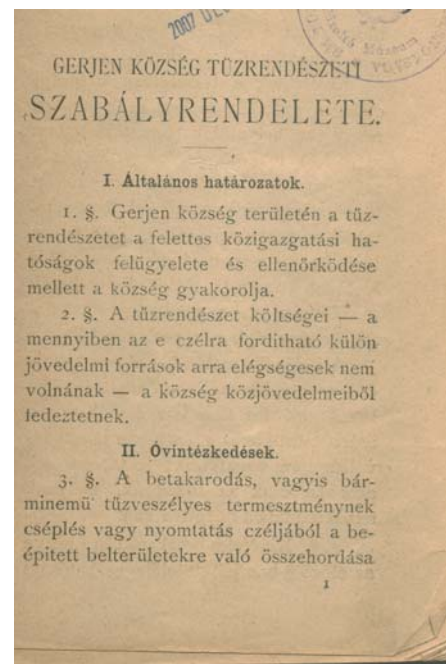
Néhány hazai település tűzszabályrendelete

Gerjen község tűzrendészeti szabályrendelete (1893)

Ezt a községi¹⁷ rendeletet elolvasva, egyértelművé válik, hogy az 1888. évi tűzrendészeti kormányrendelet nyomán készült, öt részre tagolva 63§-ban rögzíti a szabályokat és tennivalókat, e rendelet egy részlete a **9. képen** látható.

A fő részek, valamint tartalmi kivonatok:

- I. Általános határozatok (1.-2.§). – A tűzrendészet a község feladata, költségeit a község a jövedelméből fedezi.
- II. Óvintézkedések (3.-17.§). – A betakarítás és cséplés tűzvédelmi szabályai. A könnyen gyúló anyagok tárolásának, épület- és tűzifa telepek létesítésének rendje. A dohányzás, a nyílt láng használatának tilalma, a tüzelés, lövöldözés szabályai. A robbanóanyag tárolásának, égő gyertyák, fáklyák használatának rendje. A gyufa és tűzveszélyes anyagok gyermekektől való óvása. A vízkészletek tartásának, kémények tisztításának rendszabályai. A község tűzoltóeszközeinek felsorolása, azok tárolásának, a községen kívül levő építmények, telepek tűzoltó szereit, ezek ellenőrzésének rendje. A magánházaknál lámpa, létra, veder, kanna, szikracsapó készenlétbe tartásának szabályai.

9. kép. Gerjen község tűzrendészeti szabályrendeletének egy részlete

¹⁶ Néhány magyar nagyváros - Szeged, Székesfehérvár, Sopron, Nagyvárad – nagyjából egyidőben alkotott tűzrendészeti szabályrendeletét tanulmányozva megállapítható, hogy azok felépítésének logikai rendje azonos, tartalmuk lényeges dolgokban alig tér el, különbség tulajdonképpen csak a települések sajátosságaiból adódóan a tűzoltó szervezetek felépítésében, a tűzriadó rendjében van.

¹⁷ Gerjen község - Fadd és Kalocsa között fél távon Tolna megyében - a Duna partján terül el.

- III. Tűzrendőri szemle (18.-19§). – A bíró, az előljáróság, a tűzoltó-parancsnokság ezzel összefüggő feladatai.
- IV. Tűzjelzés (20.-24.§). – A helyi, vagy más településen kitörő tűz észlelésének jelentése, hírüladása, helyi tűzriadó elrendelésének módja, éjjeli őrök feladatai.
- V. A tűzoltás és azzal kapcsolatos hatósági intézkedések (25.-63.§). – A köteles tűzoltóság megalakítása, a tűzoltási kötelezettség, utcacsoportok létrehozása, felelőseinek feladatai. Az utcacsoportok felsorolása. az utcacsoportok tagjainak feladatai. A tűzoltószerke kárhelyre szállítása, a tűzoltószerke kezelésének megtanulása. Nagyobb tűz, vihar esetén való teendők. Felmentés a közreműködési kötelezettség alól. A parancsnoki teendők ellátása, egyéb tisztségviselők kijelölése és feladataik, az önkéntes tűzoltók testületbe való be-, és kilépés, tűzoltói gyakorlatok, ünnepi kivonulások, más tűzoltóságok igénybevétele. A tűzoltó hatósági személy, a tűzoltói megkülönböztető jelvény viselésének rendje. A tűzoltás, és a tűz terjedésének megakadályozás érdekében a magányszemélyek ingatlanainak igénybe vétele. A tüzet követő eljárási rend, a tűz okának kivizsgálása. Büntető, és elismerő rendelkezések. Tűzvizsgálati jegyzőkönyv készítése, ártatlansági bizonyítványok kiadása. Külső területen és szomszéd településeken való segítségnyújtás. Segélyalap létesítése, képzése, és felhasználása, valamint a kiadások ellenőrzése. A vész helyére elsők között érkezők jutalmazása. Az engedetlenség, a feladatok végrehajtásánál előforduló ártó cselekmények büntetése. Hatályba léptetés.

Összegezve. Gerjen község tűzrendészeti szabályrendelete fő vonalaiban Rozsnyó város - korábban bemutatott - tűzi rendjének logikája szerint építkezik, annak tartalmát követi, ami új az a tűzvizsgálattal foglalkozó paragrafusokban van megfogalmazva. Ezen kívül a büntető és elismerő rendelkezések nagyobb körre terjednek ki, az új „elemek” egy része a segélyalap létrehozására, képzésére, felhasználására vonatkozó rendelkezéseket öleli fel.

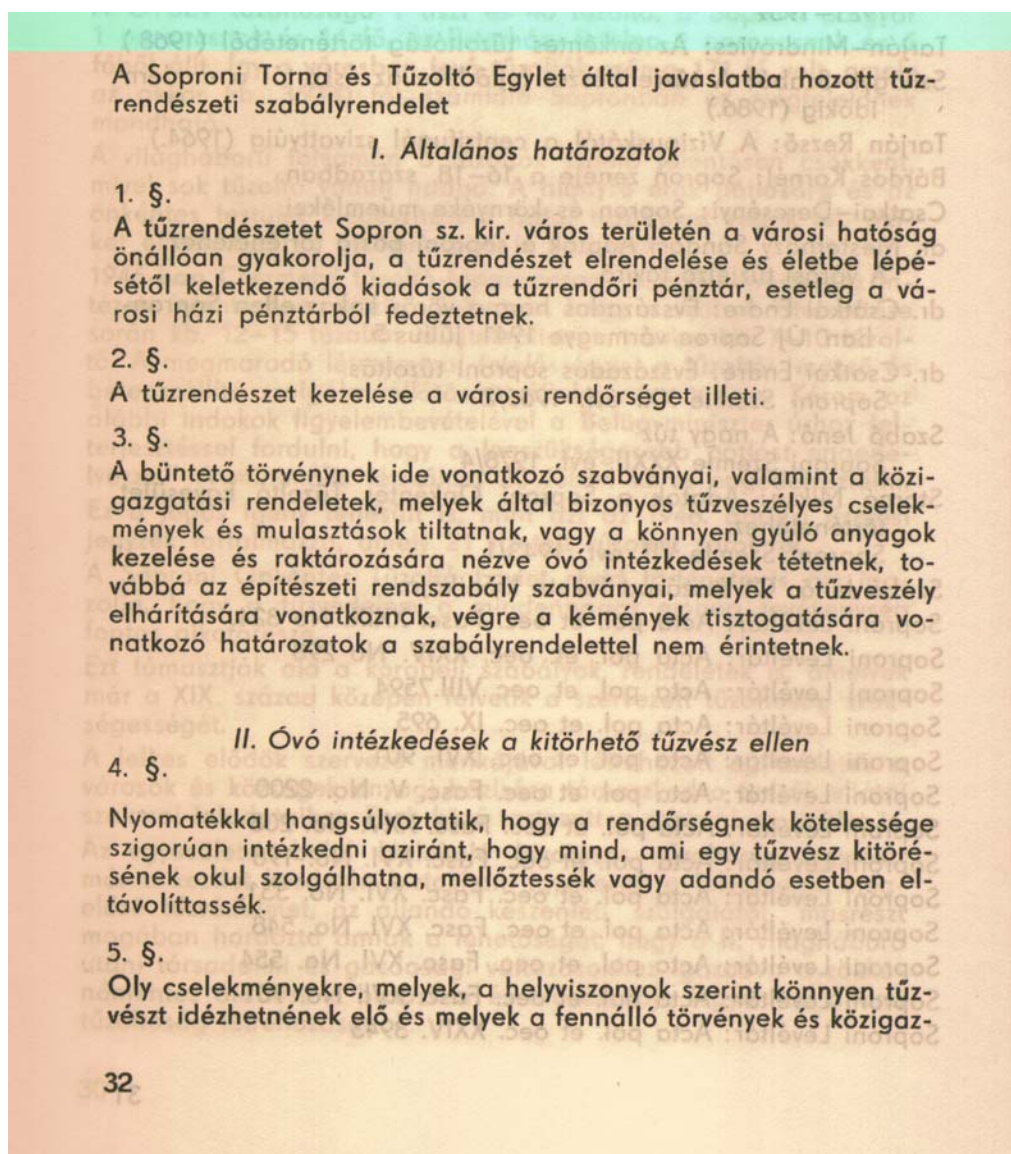
Sopron város tűzrendészeti szabályrendelete (1877)

A hazai tűzvédelem elméletének fejlesztésében, és gyakorlatának tökéletesítésében kiemelkedő szerepet játszó Sopron tűzrendészeti szabályrendeletének megalkotásában elvitathatatlan érdemeket szerzett a Tűzoltó Egylet, élén Rösch Frigyes parancsnokkal. Az 1877-ben alkotott tűzrendészeti szabályrendelet 13 részben 31§-ban rögzíti a városban a tűz megelőzése, megfékezése érdekében foganatosítandó rendszabályokat és ennek sikerét szolgáló tennivalókat **(10. kép)**.

A tűzrendészeti szabályrendelet felépítése, tartalmi kivonata:

- Általános határozatok (1.-3.§). – A város tűzrendészeti felelőse, anyagi háttérének biztosítása. Más törvényekben, rendeletekben szabályozott kérdésekre (tűzveszélyes anyagok kezelése, építészeti rendszabályok, stb.) való utalás.
- Övintézkedések a kitörhető tűzvész ellen (4.-5.§). – A rendőrség felhatalmazása a tűzvész okául szolgáló cselekmények felszámolására, a tűzveszélyes cselekmények felügyeletére, azt szabályzó rendeletek kibocsátására.
- Tűzszemle (6.-7.§). – Az épületek évenkénti tűzszemléje, a szemlélők összetétele, a szemle tartalma, a jegyzőkönyv felvétele, a hiányosságok felszámolására intézkedések foganatosítása.
- Tűzoltási intézkedések (8.§). – Segédkezésre kötelezettek: az önkéntes tűzoltók, a férfi lakosok 20-40 éves korig, ez alóli felmentés esetei. Éjjeli őrszolgálati kötelezettség.
- A szolgálat minősítése (9.§). – Az önkéntes tűzoltóság szervezése. A város kerületi beosztása, kerületenként a kötelezett oltólegények, azok feladatai, az oltóvíz biztosításának rendje.
- Tűzoltás ügyvezetése és az egyes osztályok szervezése (10.§). – A tűzoltás tűzoltási igazgatósága (városi tűzbiztos, önkéntes tűzoltó egylet parancsnoka, városi mérnök), felelőssége, tűz esetén a tartózkodási helye, utasításai továbbításának rendje, a tűzoltási szakasparancsnok feladatai. A kötelezett tűzoltó egyletek vezetése.
- Gyakorlatok (11.-15.§). – A csoportok gyakorlásának rendje. A tűzoltók azonosításának eszközei. Kitört tűz esetén a tevékenységi rend, a szervezettség

fenntartása, jelentési kötelezettségek. Az oltási szolgálat alól felmentendők felsorolása. A tűzoltási kötelezettség megváltása, a megváltási díj felhasználása. A tűzoltási kötelezettséget meg nem válthatók köre.

10. kép. Sopron város tűzrendészeti szabályrendeletének egy részlete

- Tűzriadó (16.§). – A jelző eszközök: harang, zászló, lámpa, kürt, dob.
- Vízszerezés (17.§). – A házak tulajdonosainak víztárolási kötelezettsége, a vízkészletek tűzoltási célra való felhasználása, hideg esetén melegvíz előállítási kötelezettség alá esők felsorolása.
- Oltó- és mentőszerek (18.§). – A város és a nagyobb házak, létesítmények kötelezettségei az oltó- és mentőszerek beszerzésével, karbantartásával, kiegészítésével kapcsolatban.
- A tűzvész alatti és utáni kötelezettségek (19.-27.§). – Tűzveszély jelentési kötelezettség. Kitört tűz esetén a szomszédok kötelességei a tűz terjedésének megakadályozása érdekében. Az éjszakai közvilágítás rendje. Télen a síkos utak megszüntetésének rendszabályai. Tűzvész idején történő mozgás, valamint a tűz terjedés megakadályozásának szabályai. A tűz lokalizálása utáni teendők. A tűz okának vizsgálata. A helytállás elismerése.

- Tűzoltási pénztár (28.- 29.§). - A pénztár létesítése, működési rendje, bevételei, kiadásai.
- Büntetések (31.§). – A büntetés nemei: pénzbírság, 60 napig terjedő börtön. Büntetendő cselekmények: gyakorlatok elmulasztása, nem megfelelő helyállás, fogatok – felróható - kihasználatlansága, vízkészletek tárolásának hiánya, melegvíz előállítási kötelezettség elmulasztása, a tűzoltási igazgatóság utasításainak nem teljesítése, tűzoltói jelvény jogtalan viselése, a tűz észlelésekor a jelentési kötelezettség elmulasztása, tűz esetén a magánterületen való mozgást akadályozása, a háztető lebontás meghiúsításának kísérlete, ellenszegülés.

Az aláírók: Tomsich Rudolf elnök, Rösch Frigyes parancsnok.

Összegezve. A rendelet megszületésének előzményeihez tartozik, hogy a városban egy évszázadot meghaladó idő alatt a tűzvédelmet írásban több alkalommal szabályozták. Azt is mondhatnók - és nem alaptalanul, hogy a jelen rendelet egy előző – a gyakorlatban már eredményesen vizsgázott és alaposan kicsiszolódott tevékenységi rendet is figyelembe vevő - változat körülmények között átdolgozása után született meg.

Sopron város tűzrendészeti szabályrendelete tartalmilag alaposan átgondolt és szerkesztett, nem terjengős, egyértelműen fogalmazott, a korábban bemutatott statutumok - logikája szerint építkezik, annak tartalmát követi.

Az írásmű különösen kiemelkedő részei azok, amelyek a tűzoltás ügyvezetésével, a tűzoltási renddel, az önkéntes és kötelezett tűzoltók szervezésével, feladataikra való felkészüléssel foglalkoznak.

A rendeletben rögzített szabályok és eljárási rend Gerjen község tűzrendészeti szabályrendeletéhez hasonlóan - azzal analóg módon - a tűzvizsgálattal is foglalkozik.

Az anyagi ügyek rendezésére tűzoltási pénztár létrehozását, és működését írja elő, a büntető és elismerő rendelkezések egyértelművé teszik a tűz körüli eljárás szigorú rendjét megsértők felelősségre vonását, a kiemelkedő helytállást tanúsítók elismerését.

Budapest főváros tűzrendészeti szabályrendelete (1883)

Budapest székesfőváros tűzrendészeti szabályrendelete¹⁸ részekre nincs tagolva, 36§-ban rögzíti a teendőket. A szerzők 1881-ben szövegezték meg. 1883. szeptember 19-én került a fővárosi törvényhatóság közgyűlése elé, amely elfogadta. A magyar királyi belügyminiszter 1883. október 12-én erősítette meg, ettől kezdve hatályos rendelet. A rendelet teljes szövege a III. sz. mellékletben található.

A tűzrendészeti szabályrendelet tartalmi felépítésének logikája a korábban bemutatott statutumokhoz hasonló.

A rendelet tartalmi kivonata: Az okmány elsőként a tűzrendészetért felelős szerveket nevezi meg, amelyek a tűzveszély megelőzése érdekében rendeleteket bocsáthatnak ki. Szól a tűzrendőri szemléőről, a szemlebizottság összetételéről, feladatairól. Ezt követően a kémények tisztántartását, a kéményseprők feladatait, a kémények kiégetését, a tűzveszélyes anyagok tárolását, a tűzoltószerek tartásának szabályait tárgyalja. A kitört tűz észlelésekor a kikiáltási és jelentési kötelezettséget rögzíti. A toronyőrök feladatait, a harangkongatás rendjét írja le. A rendőrök, bolt- és éji őrök feladatait, a katonai hatóságok értesítését rendeli el. A tűzoltás vezénylésének személyeit (a parancsnoklókat) nevezi meg. A tűzoltók jelvényviselését írja elő. A tűzoltás a fővárosi tűzoltó-csapat feladata, de más szervezetek, a lakosság, valamint a tűzoltáshoz alkalmazható eszközeik igénybevételét, közreműködésük elrendelését a vezénylő parancsnokra bízta. A tűzország vonulásának, akadálytalan menetének rendjét rögzíti. A veszélyben levő házak helyiségeinek nyitását, a lakók, házmesterek közreműködését, az épületek, köztérek világításának szabályait, a tűz tovaterjedésének megakadályozó tevékenységeket, a háztetők bontásának eseteit, a tárolt vizek igénybevételét, a melegvíz szolgáltatás rendjét foglalja írásba. Felsorolja a közigazgatási teendők kezdeményezésére jogosult a – a tűznél

¹⁸ Budapesten és több nagyvárosban, sok egyéb tűzveszélyes tevékenységet végző létesítmény, valamint a nyilvános előadásokra szolgáló épületek (színházak, mozik, kiállító termek, stb.) tűzbiztonságának szabályait helyhatósági szabályrendeletben rögzítették, az építkezés rendjét az építési rendtartás írta elő.

jelenlevő – személyeket, azok tartózkodási helyének kijelölését rendeli el. A tűzoltás műszaki vezetése a tűzoltóparancsnok feladata, de a rendőrség és katonaság igénybe vételének lehetőségét is rögzíti. A sajtó kiküldötteinek jogait és tartózkodási rendjét írja elő. A harangkongatás módját, tűz után a kárhely takarításának a rendjét tárgyalja. A tűzjelentés elkészítését, és a jegyzőkönyv tartalmát taglalja, indítványok és panaszok benyújtásának rendjét határozza meg. Büntető rendelkezésekkel, a hatálybalépéssel, és a hatályba maradó más rendeletek, intézkedések, szabályrendeletek felsorolásával fejeződik be az írásmű. A záró rész az elfogadás idejét, valamint a belügyminiszteri megerősítés tényét rögzíti.

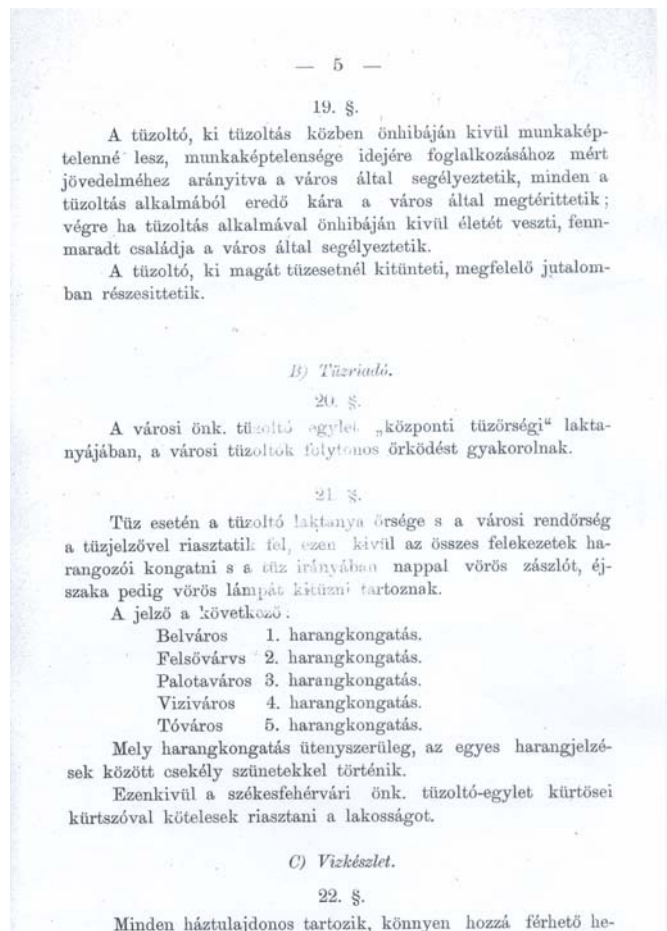
Összegezve. A főváros tűzrendészeti szabályrendelete a tartalom logikai rendjét tekintve analóg a korábban bemutatottakkal. Egyértelműen fogalmazza meg a legfontosabb szabályokat, tennivalókat. Említésre érdemes, hogy a kémények tisztántartását, kiegyenesítését, a kéményseprők feladatait több paragrafusban tárgyalja. A tűzoltás vezénylésének rendje újszerű, az igénybe vehető szervezetek köre bővül a rendőrséggel és katonasággal. A nagyvárosi épületekbe, tömbházakba való bejutás a házmesterekre, lakosokra is kötelezettségeket ró. A korábbiakban bemutatott tűzszabályrendeletektől eltérően módon van szó a tűzörség vonulásának rendjéről, a harangkongatásról, a tűzjelentés készítéséről.

Székesfehérvár szabad királyi város tűzrendészeti szabályrendelete (1892)

A város tűzrendészeti szabályrendelete (**11. kép**) öt részre tagolva, 46§-ban foglalkozik a város tűzvédelmének és tűzrendészetének tennivalóival. A városi tanács közgyűlése 211/10392. számú határozatával jóváhagyólag fogadta el 1892. augusztus 29-én, a magyar királyi belügyminiszter az 1879. évi XL. törvénycikk 5. §-a alapján 1892. évi október 7-én megerősítette.

A tűzrendészeti szabályrendelet felépítése, tartalmi kivonata:

- I. Általános határozmányok (1.-3.§). – A városi hatóság feladata a tűzrendészet, és a város a költségviselő. A tűzrendészet kezelője a városi rendőrség. Más érvényben levő rendelkezések, közigazgatási, építési rendeletek, stb. felsorolása.
- II. Óvintézkedések a kitörhető tűzvész ellen általában véve (4.-9.§). – A tűz megelőzése hatósági feladat, erre rendelkezést adhat ki. A tűzszemle rendje, a szemle végrehajtói, az ellenőrzés szempontjai. Kémények tisztántartása (a kéményseprő szabályrendelet az alap), kéményseprés rendje, büntető rendelkezések. A tűzveszélyes anyagoknak a város belterületén való tárolásának rendje.
- III. Tűzoltási intézkedések (10.-34.§).

11. kép. Székesfehérvár szabad királyi város tűzrendészeti szabályrendeletének egy részlete

- A) *Segélyre kötelezettek (10.-19§)* – A 20-40 év közötti férfiak, valamint a városi és önkéntes tűzoltók (a szolgálati utasításuk szerint). Kéményseprő mesterek és segédek. A munkás szakaszok (felettük a rendőrkapitány rendelkezik). A felmentés esetei. A tűzoltási kötelezettség (közreműködés) kezdete. A bérkocsisok, szállítmányozók feladatai. A lóval vagy igavonó marhával rendelkező magán személyek vízfordási kötelezettsége. Felmentettek (az égő és veszélyeztetett házak lakói). A sérült, elhalt tűzoltók segélyezése, a kiemelkedő munkát végzők elismerése.
 - B) *Tűzriadó (20.-21§)* – Az önkéntes tűzoltók laktanyai állandó ügyelettartási kötelezettsége. Tűz esetén a tűzörség, rendőrség riadóztatása. A lakosság riasztása az önkéntes tűzoltók kürtjével, harangkongatással, a tűz irányának jelölése. A városrészekre vonatkozó harangkongatás rendje.
 - C) *Vízkielvezés (22.-24§)* – Háztulajdonosok víztárolási kötelezettsége, tűz esetén a kutak igénybevételének rendje, hideg időben a melegvíz szolgáltatási kötelezettség.
 - D) *Oltószerek (25.-28§)* – A városi tűzoltók felszelése. Nagyobb épületek, műhelyek, stb. fecskendő, létra, tűzveder, tűzhorog, oltópemét, széllámpa tartási; a gyárak kútlétesítési kötelezettsége. A színházakra vonatkozó előírások. Magán házaknál tartandó tűzoltószerek felsorolása (létra, tűzveder, tűzhorog, oltópemét, széllámpa, külterületen még egy vasvilla is kötelező).
 - E) *Tűzvédelem (29.-34§)* – A tűzvédelmi szolgálat a városi, önkéntes tűzoltók, valamint az iparosokból alakult munkásszakaszok feladata. Több tűzoltóság közreműködése esetén a tűzoltás vezénylési rendje. A helybeli tűzoltóparancsnok vezénylési feladatai, az álláspontjának helye, felismerhetősége (piros zászló, lámpa). A rendőrkapitány tűzvédelmi feladatainak felsorolása. Tűzoltásnál a megkülönböztető jelvények viselésének rendje.
- IV. Kötelezettségek és intézkedések a tűzvesz alatt és után (35.-43§). – Tűz észlelésének kikiáltása és jelentése (a tűzörségnek, rendőrségnek). A kigyulladt épületek szomszédainak kötelezettségei. Tűz esetén a kivilágítás rendje. A vezénylő parancsnok koordinálói munkája. A rendőrkapitány felhatalmazása a – magánterületet is igénybe vevő zavartalan mozgás biztosítására, a szükséges anyagok, eszközök felhasználására, a tűz tovaterjedése céljából az épületek bontásának elrendelésére, a közreműködők váltására. Csillapodó tűz esetén a közreműködők elbocsátásának rendje, a tűz oltását követően a kárhelyen visszamaradó őrség kijelölése. A kölcsönvett szerek visszaszállításának rendje. Tűz után a tények rögzítése az okok megjelölésével, elmarasztalások, elismerések javaslatba hozása, tűzvizsgálati jegyzőkönyv készítése, az ártatlansági bizonyítványok kiadása.
- V. Büntetések (44.-46§). – Büntetés a hatályos rendelkezések szerint szabható ki, a pénzbírságok mértéke. A büntetés kiszabása első fokon a rendőrkapitány joga, 3 napon belül fellebbezés a tanácshoz, újabb 3 nap alatt a belügyminiszterhez.

Összegezve. Székesfehérvár tűzrendészeti szabályrendeletére ugyancsak igaz, hogy a tartalom logikai rendjét tekintve analóg a korábban bemutatottakkal. Egyértelműen fogalmazza meg a tűzoltás hivatalos szereplőinek jogait, kötelezettségeit és feladatait. A tűzoltásban való részvételi kötelezettség – a hivatalosan résztvevők, vagy vállalt feladatot teljesítők kivételével – csak a 20-40 éves férfi lakosságra terjed ki. A kémények tisztántartását, a kéményseprők feladatait félreérthetetlenül rögzíti, hivatkozva a város kéményseprői szabályrendeletére. A terjedősséget elkerülendő több helyen van hivatkozás más jogszabályokban rendezett dolgokra, vagy a tűzoltók esetén a szolgálati utasításban rögzítettek. A rendelet az oltószerek tartási kötelezettségét részletesen tárgyalja, és tulajdonosi csoportonként azok összetételét egyértelművé teszi.

A korábban bemutatott tűzszabályrendeletektől eltérően – amelyek csak utalnak a rendőrség közreműködésére, és szerepére a tűz körüli eljárásban - ebben a városban tűz esetén nagyobb szerepet szánnak a rendőrkapitánynak, az ő személyes közreműködése garancia a jogszerűsége; jelenléte fontos a rend biztosítása, a tűz terjedésének megakadályozása érdekében való mozgás, a magán

területek igénybe vétele, a szükséges bontási feladatok törvényes végrehajtása szempontjából. A büntető rendelkezések csak megerősítik azt, ami egyébként is hivatali kötelessége, a szabálysértések elsőfokú elbírálását.

Az 1888. évi tűzrendészeti kormányrendelet (1888)

A kormányrendelet előírja - Budapest kivételével - a helyi tűzszabályrendeletek megalkotásának, felülvizsgálatának kötelezettségét, igazából egységes mederbe igyekeznek terelni a tűzrendészeti szabályalkotási tevékenységet. A rendelet hét fejezetben, összesen 36§-ban foglalja írásba azt a tevékenységi folyamatot, amelyet a hatékony tűzvédelem, tűzrendészet érdekében – jelen esetben állami akaratként - tenni kell.

A rendelet teljes szövege nem kerül ismertetésre.

A rendelet felépítése és tartalmi kivonata:

I. FEJEZET Általános határozatok (1-4§). – A tűzrendészet értelmezése, a megelőzésre, és a sikeres oltásra való felosztása.

A megelőző tűzrendészet körébe tartoznak:

- Építési rendszabályok, szabályrendeletek, amelyek - különös tekintettel - az építési anyagokra, a tüzelőhelyekre, kéményekre, valamint a tűzveszélyes tárgyakra intézkednek.
- A tűzoltó részhez kötődő azon megállapodások, amelyek a köz-, és magán-tűzoltási szerek beszerzésére, készenlétben tartására, helyes használatára, alkalmazására, továbbá tűzoltói rend megállapítására, ezzel kapcsolatban tűzoltóság létesítésére vonatkoznak.

A települések a 2.§-ban rögzítettek szerint tűzrendészeti szabályrendeletet kötelesek alkotni, a büntető rendelkezések meghatározásának rendjét ugyancsak a 2.§ írja elő. A szabályrendeletek megalkotásakor ajánlatos a magyar országos tűzoltószövetség szakvéleményének a kikérése.

II. FEJEZET Megelőző tűzrendészet (5-10§) – Tűzvész megelőzhető megfelelő építési rendtartással, településenként ennek szabályozására az 1886. évi. XXII. törvénycikk előírásai az irányadóak.

A kémények tisztántartását és a kéményseprést a 6.§ szellemében kell településenként megoldani.

A települések kötelesek gondoskodni egy kitörendő tűz esetén felhasználható vízmennyiség tárolásáról, vízszervező helyekről (kutakról, víztározókról, stb.), ezek tisztántartásáról. Nagy építkezéseken kutakat kell létesíteni, a magán kutak tűz esetén igénybe vehetők.

A 8.§ a tűzoltószerek készletben tartását rendeli el a településekre, a lakóházakra, majd a fecskendőkre vonatkozó szabályokat is rögzíti.

Tiltott cselekmények, mulasztások megszüntetésére, szükség esetén a büntető feljelentés megtételére vonatkozik a 9.§.

A 10.§ előírja az évi legalább két alkalommal megtartandó tűzvédelmi ellenőrzést, ami kiterjed a tűzvédelmi szabályok betartására, az oltószerek, vízkészletek meglétére, tűzoltószerek állapotára. Az ellenőrzés tényét, és eredményét jegyzőkönyvben kell rögzíteni, az okmányt be kell mutatni a tűzoltó parancsnoknak.

III. FEJEZET Tűzjelzés (11-14§) – A tűz észlelését azonnal köztudomásra kell hozni, más községben észlelt tüzet a leírtak szerint kell jelenteni. A községi bíró (polgármester) ezekkel összefüggő feladatai. A főszolgabíró a tűz helyére szólítja a kötelessége. A tűzriadót a helyi viszonyok szerint kell elrendelni.

IV. FEJEZET Tűzoltás (15-22§) – A tűz oltására tűzoltóság hivatott, mely díjazott, önkéntes és köteles tűzoltóság lehet. A településeken ezek valamelyikének működni kell, ahol más tűzoltóság nem létesült ott egy év alatt köteles tűzoltóságot kell létrehozni. Díjazott tűzoltóságot csak törvényhatósági joggal fölruházott, vagy rendezett tanácsú városok állítanak fel, és a költségeikről is gondoskodnak.

Kívánatos, hogy a községekben önkéntes tűzoltóság alakuljon. Ahol 25 alkalmas férfiegyén ajánlkozik alapszabály szerint egyesület alakulhat. Az önkéntesek alapján véve önfenntartóak, de működésük költségeihez a község is hozzájárulhat.

A tűzoltók jogosultak, de szolgálatban kötelesek tűzoltói mivoltukat jelvényvel egyértelművé tenni. A jelvényt jogosulatlanul viselők pénzbírsággal sújtandók.

A szolgálatban lévő tűzoltó közhatósági személynek tekintendő.

A tűzoltó kiemelkedő helytállása jutalmazandó. A sérült tűzoltó segélyre jogosult, a teljes munkaképtelenség esetén számára közszégi ápolás és ellátás jár.

A rendeletnek meg nem felelő tűzoltó-testület feloszlásra kerül.

V. FEJEZET A tűzvész tartamára és azutánra vonatkozó intézkedések (23-27§) – A tűzoltás technikájára a tűzoltó-parancsnok intézkedik, az intézkedéseiért felelős. Több tűzoltóság munkáját a helyi tűzoltó-parancsnok vezényli. Magán területre való behatolás a vezénylő parancsnok utasítására történhet.

A tűz eloltása után a rendeletben megnevezett személyek kötelesek a tűz okát vizsgálni, kideríteni; megállapítani a felelősséget, a mulasztást, büntető törvény által tiltott cselekményt, mindezeket jegyzőkönyvbe rögzíteni, majd a felettes hatósághoz felterjeszteni. Szükség esetén bírósági feljelentést tenni. A jegyzőkönyv mintáját a hivatkozott rendelet tartalmazza.

A 27.§ ismerteti az ártatlansági bizonyítványok kiadásának rendjét.

VI. FEJEZET Büntető eljárás (28-30§) – A jelen rendeletet megszegők (vétkesek) elleni eljárás a hivatkozott jogszabályok szerint történik. A büntetés mérvét a kihágásokról szóló törvény alapján állapítják meg, e rendelet hatálya alá nem eső kihágások esetén 2-50 forint pénzbírság szabható ki.

VII. FEJEZET Köztörvényhatósági felügyelet (31-35§) – A törvényhatóságok feladatai e rendelet előírásainak érvényre juttatásával kapcsolatban: közgyűlésen való megtárgyalás, közhírré tétel, cselekvési program kidolgozása, az ezekhez kötődő jelentési kötelezettségek. A tűzrendészet felelőseinek feladatai. A belügyminisztérium a magyar országos tűzoltó-szövetséggel egyetértésben és közreműködésével ellenőrzi a rendeletben foglaltak megvalósulását.

A záróhatározat rögzíti, hogy a rendelet hatálya Budapestre nem terjed ki.

Összegezve. A kormányrendelet kellő alap egy az állami akaratot is tükröző, helyi tűzrendészeti szabályrendelet megalkotásához. De azt a korábban bemutatott tűzszabályrendeletek is reprezentálják, hogy e rendelet számos rendelkezése a helyi elképzelésekkel azonos. Az, ami a kormányrendeletben markánsabban jelenik meg az az építkezésekkel kapcsolatos, a tűzoltóságok létesítésére, a tűzvizsgálatra, e rendelet érvényre juttatására vonatkozik.

A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség Vármegyei tűzrendészeti szabályrendelet-mintája

A vármegyei tűzszabályrendelet-minta (12. kép) teljes szövege nem kerül ismertetésre. Az okmány felépítése és tartalmi kivonata az alábbi:

I. FEJEZET Általános határozatok (1-3§). – A tűzrendészet értelmezése, tűzrendészeti szabályrendelet alkotási kötelezettség, büntető rendelkezések.

II. FEJEZET Megelőző tűzrendészet – (4-34§). A fokozottan tűzveszélyes anyagok (termények, tűzifa, stb.) községen belüli felhalmozásának tilalma, ezek tárolására, valamint a cséplés és nyomtatás részére a külterületen alkalmas hely kijelölésére vonatkozó szabályok. Dohányzás, nyílt láng használat, lövöldözés tilalma. Kazlak, boglyák községen belüli elhelyezésnek szabályai. A külterületen kijelölt takarmányraktár (szérűskert) rendje, oltóeszköz igénye. A szérűskert létesítése alóli felmentés. Fatelepek belterületen való létesítésének szabályai. Tűzveszélyes, gyúlékony és robbanó anyagok raktározásának, feldolgozásának rendje (mennyiségi adatokkal), árusításukhoz engedély beszerzési kötelezettség. Robbanó motorok tartásának, a tűzveszélyes folyadékokkal való főzésnek a szabályai, oltókészlet tartási kötelezettség. Parázs, hamu, tüzes salak kezelésének rendje. Szalonnasütésre, fáklyásmenetre vonatkozó előírások. Tűz-, és világítószerek használatának szabályai, gyerekekkel kapcsolatos előírások, és dohányzásuk tilalma. Lóporra, robbanóanyagra, dinamit-készletekre, a település belterületén nyílt lánggal végzett munkákra vonatkozó szabályok. A kémények létesítése, kiegészítése, tisztántartása, a kéményseprő feladatai. A gőzkazánok körüli szabályok. A műhelyekben az alvási tilalom. Fokozottan tűzveszélyes anyagok padláson való tárolásának tilalma. Munka befejezésekor a műhelyekben felgyülemlett gyúlékony hulladékok eltávolítási szabályai. A gyúlékony anyagok raktárainak létesítési szabályai, a raktározás, a csomagolóhelyiségek rendje. Gázgyárak és tartályok, villamos telepek, petróleum gyárak, acetylén-fejlesztő készülékek létesítése, munkájára vonatkozó előírások. Öngyulladásnak kitett anyagok kezelése. A vasutak közelében történő építkezés szabályai. Nyilvános épületek, templomok, iskolák, kórházak, színházak, mulatóhelyek tűzszabályrendeleteinek megalkotási kötelezettsége. Lakóházak, csűrök, takarmánytároló helyek

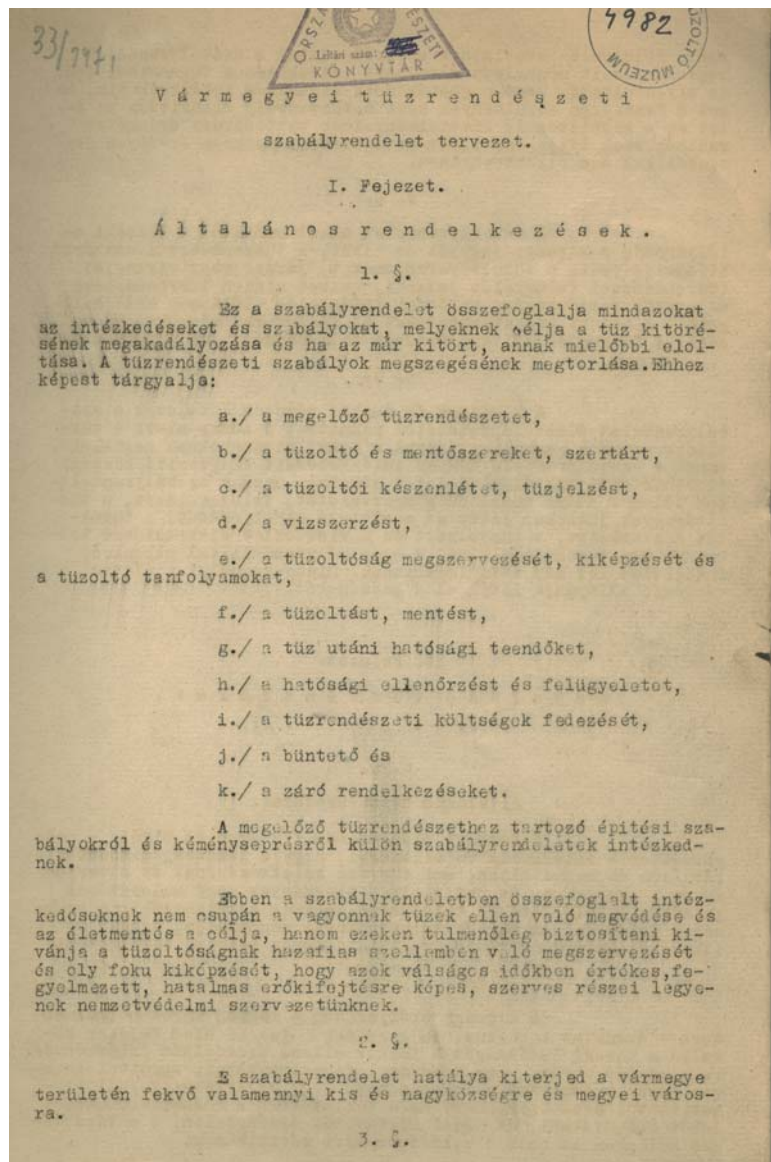
vízkészletei, tűzoltószer tartási normái. A tűzrendészeti, építkezési helyszíni szemle lebonyolítása. A tűzrendőri szemlére vonatkozó előírások.

III. FEJEZET
Tűzoltószer (35-41§). – A települések (puszta, tanyaközpont, község, város) nagysága szerint felsorolt tűzoltószer mennyiség beszerzési és tartási kötelezettség, engedély alapján az ettől való eltérés szabályai, a település által beszerzett tűzoltószerkezelésére a tűzoltóság felhatalmazása, a tűzoltószer megőrzésére, állapotának megőrzésére, alkalmazására, igénybe vételére vonatkozó előírások. A tűzoltószer beszerzésére vonatkozó különleges szabályok. A települések tűzoltószerkezelésének időszakos szemléje.

IV. FEJEZET Tűzjelzés (42-44§). – A tűzvész észlelésekor a település, szükség esetén a szomszédos települések riasztásának rendje. A toronyőrök, rendőrök, éjjeli őrök szerepe az időbeli riasztásban. Büntető rendelkezések.

V. FEJEZET Vízszerezés (45-46§). – A tűzoltó vízkészletek képzésének szabályai, tartására, igénybe vételére, magán kutak használatára vonatkozó szabályok. A felmentés esetei.

VI. FEJEZET Tűzoltóság (47-70§). – A községekben (településeken) köteles, vagy önkéntes tűzoltóság, esetleg mindkettő létesítése, működtetése községi (települési) közigazgatás szervezeteként, a község (település) fenntartási feladatai. A tűzoltóság létszáma, elhelyezése, tűzország működtetése, a tűzoltóság létesítményei, azok fenntartásának rendje. A tűzoltók személyi felszerelésének beszerzési kötelezettsége. A tűzoltó közhatósági közeg. A tűzoltóság felügyelete, a parancsnok feladatai és kötelezettsége, felelőssége, anyagi elismerése. Az önkéntesek tisztjeinek választása, az alispáni (tanácsi) megerősítésük. Hivatásos tűzoltóság létesítésének szabályai. Tűzoltási – személyi, tárgyi - kötelezettség szabályai, a felmentés esetei, a magántűzoltóságok községi kötelezettség alóli felmentésének tilalma. A tűzoltási kötelezettség alóli megváltás szabályai, a megváltási díj mértéke. A fogatok mentesíthetőségének tilalma, tűzoltásakor szállítási feladatra való igénybe vételük, illetve szoros készenlétben tarthatóságuk. A tűzoltóság vezénylési rend szerinti őrszolgálati kötelezettsége, kiképzési, gyakorlási feladatai. Az őrszolgálat ellátásának rendje. Büntető rendelkezések. A tűzoltóság alapszabályának megalkotása, jóváhagyásra való felterjesztése. Az alapszabály készítési kötelezettség, tartalmában: a tűzoltóság szervezetéről, fenntartásáról, a parancsnoklásról, a község (település) tűzrendészetéről, a pénztár működtetésére vonatkozó szabályokról. A tűzoltóparancsnok jelentési

12. kép. Magyar Országos Tűzoltó Szövetség Vármegyei tűzrendészeti szabályrendelet mintájának egy részlete

kötelessége a tűzvédelmi-szabályokat megsértőkkel, a szolgálati szabályokat megszegőkkel kapcsolatban, a megítélt rendbíróság a községi tűzoltói alap bevétele. Az önkéntes tűzoltóság feloszlására vonatkozó rendelkezések. A gyári, és magántűzoltóságra vonatkozó szabályok. A tűzoltásnál kiemelkedő személyek elismerése, a sérült tűzoltók segélyezése, a baleseti biztosítás. A tűzoltóság közreműködése az elemi csapások következményeinek felszámolásában. Az orvosi segély nyújtására vonatkozó szabályok.

VII. FEJEZET Tűzoltás (71-83§). – Tűzvész esetén a kárhelyen megjelenni köteles személyek, a tűz elfojtására a szükséges eszközök kiszállítása, a tűzoltás műszaki vezetése a tűzoltó parancsnok feladata, a rendőrhatalóság kötelességei; a térvilágítás, a házak megvilágításának, szomszéd településen kitört tűz esetén való teendők, a tűzoltók vonulásának rendje. Tűz esetén a parancsnoklás rendje, és a teendők tekintetében a tulajdonosokkal, vagy képviselőikkel való egyetértés megszerzése. A magán területek és eszközök igénybevétele tűz esetén. A tűz tovaterjedésének megakadályozása, a mentés érdekében történő tennivalók elrendelésére a felhatalmazás. A szemlélődők eltávolításának rendje. A segélyadási igénybevétel elrendelésére való felhatalmazás. Melegvíz szolgáltatási kötelezettség. Közveszély estére vonatkozó különleges szabályok. A szomszéd, illetve a távolabbi települések részére nyújtandó segítség. Ilyen esetben a tartalékképzés, a visszamaradók kijelölésének, a költségek viselésének, a visszavonás szabályai. Tűz megfékezése után őrségállítási kötelezettség, a törmelék eltakarításának szabályai. A tűz miatt hajléktalanná váltak elhelyezése, gyűjtogatás nyomainak megőrzése a rendőri kivizsgálásig. A tűzről szóló jelentési kötelezettség, a tűzvizsgálat végrehajtásának rendje, jegyzőkönyv készítése, tartalmi előírások, felterjesztési kötelezettség. Ártatlansági bizonyítványok kiadásának szabályai. A vármegyei tűzrendészeti felügyelő részére jelentési kötelezettség, a vármegye havi jelentése az országos statisztikai hivatalnak, összesített jelentés készítése. 100 000 koronánál nagyobb kárértékű tüzesetek jelentése a belügyminiszternek. A tűzvizsgálat különleges szabályai.

VIII. FEJEZET Hatósági ellenőrzés (84-93§). – Tűzrendészeti hatóságok, felügyeletet és ellenőrzést gyakorlók felsorolása. A tűzrendészeti felügyelők kötelességei. A vármegyei járási tűzrendészeti felügyelőségekre való felosztása. A vármegyei tűzrendészeti felügyelők szakközegek, tűzrendészeti ügyekben az alispán tanácsadói, véleményt alkotó személyek, a járási tűzrendészeti felügyelők analóg módon ugyanezt képviselik a járásukban. A vármegyei és járási tűzrendészeti felügyelők kinevezésének rendje, díjazása, közhatósági minőségük. A járási tűzrendészeti felügyelők a vármegyei tűzrendészeti felügyelő alárendeltjei, utasításait kötelesek betartani. A tűzrendészeti felügyelők összeférhetlensége.

IX. FEJEZET A tűzrendészet költségeinek fedezete (94-96§). – A tűzrendészet költségeinek viselése, tűzoltói alap létesítése, képzésének rendje, a befizetés díjtételeinek felsorolása, kezelésének rendje, felhasználása. A törvényhatóságok tűzrendészeti alapjának képzése, felhasználása.

X. FEJEZET Büntető eljárás. (97-99§). – A szabályrendelet megszegése kihágás, mely 4-től 100 koronáig terjedő pénzbírással sújtandó. Az első fokú hatóság szakközege a járási, a másodfokú a vármegyei tűzrendészeti felügyelő. Tűzrendészeti ügyekben első fokon a községekben a főszolgabíróé, a városokban a rendőrkapitányé, másodfokon a vármegye alispánjáé, harmadfokon a belügyminiszteré a bíraskodási jog.

Záróhatározat (100§) – Megerősítés és hatályba lépés.

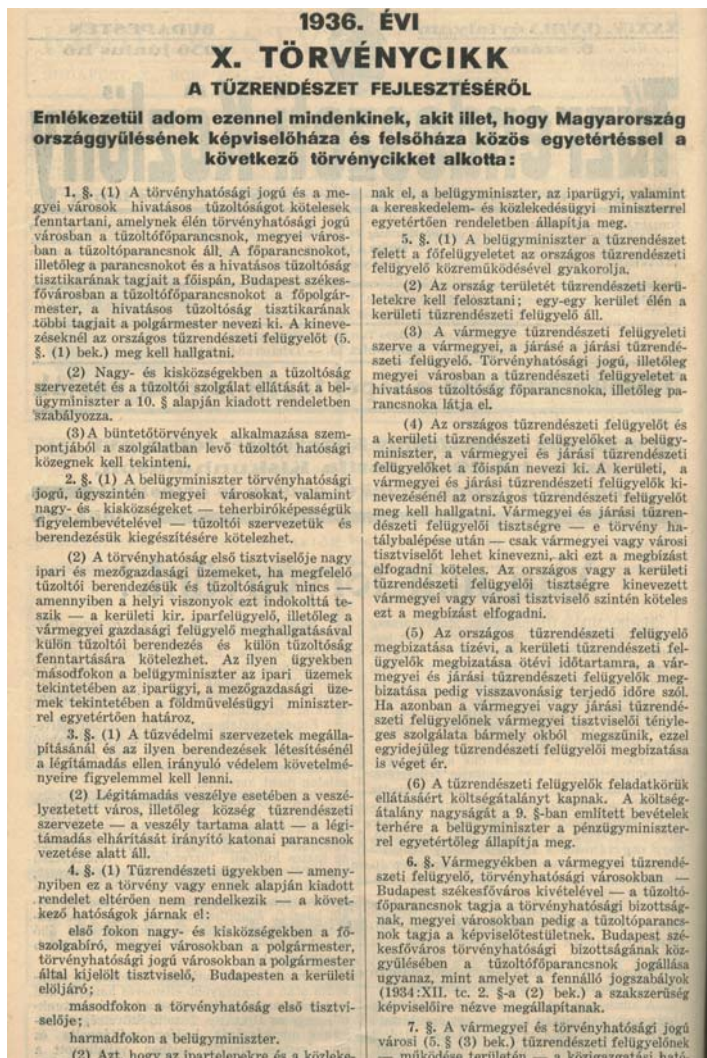
Összegezve. A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség elnöksége 1903-ban kiadott vármegyei tűzrendészeti szabályrendelet mintája jó alap a közigazgatási egységek (községek, városok, vármegyék) hasonló témájú rendeleteinek kidolgozásához. A minta fejezetekre tagolva, 100§-ban részletesen foglalja írásba a tűzvédelemmel kapcsolatos elvárásokat, teendőket. A települések (községek, városok) népességének létszámához igazodó különféle (tűzoltószer tartási, vízkészletre vonatkozó, stb.) normákat, egyéb - a tűzveszélyes anyagok tárolását, stb. – érintő szabályokat is ismertet. Rögzíti azt is, hogy bizonyos tevékenységeket - pl. építési, kéményseprési szabályokat, eljárásokat, stb. - más szabályrendeletekbe kell foglalni. A tűzjelzésre, a tűzoltóságok létesítésére, működésére, a kitört tűz oltására, a hatósági feladatok ellátására, a mulasztók, vétkesek megbüntetésére vonatkozó elvárásokat és elképzeléseket is kifejtve, számos más rendelethez hivatkozva kíván segítséget nyújtani a tűzrendészeti szabályrendeletek megalkotásához. A mintából közigazgatási egységenként ki-ki azt átvéve, amire éppen szüksége van, és ami fő egységes felépítésű, tartalmát tekintve pedig nem terjedős, jól kezelhető tűzrendészeti szabályrendeletek születhetnek, születhettek.

Az 1936. évi X. törvénycikk a tűzvédelem fejlesztéséről és a végrehajtását szabályzó rendelet

A Magyar Tűzoltó Szövetség a megalakulásától kezdve következetesen harcolt azért, hogy a tűzrendészet ügyeit törvény rendezze. A szövetség elképzelése szerint a törvényi előírások alapján javul a tűzoltóság helyzete, létrejönnek a szervezeti, a technikai korszerűsítés feltételei, az állam anyagi támogatása sem marad el. A szövetség a legnagyobb elismeréssel fogadta a kormányzat hajlandóságát e lépés megtételére, ez tükröződik a Tűzrendészeti Közlöny 1936. évi 2. számában megjelent írásban is, mely szerint: *1936. január 28-át lángbetűkkel jegyzik fel a magyar tűzrendészet történetében, mert ezen a napon terjesztette a képviselőház elé a magyar királyi belügyminiszter törvényjavaslatát a tűzrendészet fejlesztéséről.*

Az csaknem bizonyos, hogy az egyre növekvő háborús veszély, mint kényszer is sürgette a törvény megalkotását. A szövetség eltökéltsége és a háborúra való készülődés kényszerítő ereje, mint törekvés találkoztak és jó alapul szolgáltak a törvény megszületéséhez. Ehhez még egy adalék a törvény előkészítőinek kínosan ügyelni kellett arra, hogy a törvénycikk és a korábban elfogadott légmentes törvény (1935. évi XII. törvénycikk) előírásai ne kerüljenek ellentmondásba egymással.

A törvénycikk és a végrehajtását szabályzó rendelet tartalma

Az 1936. évi X. törvénycikk (13. kép) fővonalakban az alábbiakat tartalmazza:

1. §. Tűzoltóságok fenntartása, tisztségviselői, kinevezésük rendje, a tűzoltó hatósági közege.

2. §. Tűzoltószervezetek és berendezések kiegészítése. Létesítmenyi (üzemi) tűzoltóság létesítése.

3. §. (1) A tűzvédelmi szervezetek megállapításánál és az ilyen berendezések létesítésénél a légítámadás ellen irányuló védelem követelményeire figyelemmel kell lenni.

(2) Légítámadás veszélye esetében a veszélyeztetett város, illetőleg község tűzrendészeti szervezete – a veszély tartama alatt – a légítámadás elhárítását irányító katonai parancsnok vezetése alatt áll.

4. §. Tűzrendészeti ügyekben eljáró hatóságok. Elsőfokon a főszolgabíró illetve polgármester. Budapesten a kerületi elöljáró. Másodfokon a törvényhatóság első tisztségviselője. Harmadfokon a belügyminiszter.

5. §. Tűzrendészet feletti felügyelet. Az ország tűzrendészeti felosztása, tisztségviselők, kinevezésük, díjazásuk.

13. kép. Az 1936. évi X. törvénycikk – a tűzvédelem fejlesztéséről – egy részlete

6. §. A tűzrendészeti felügyelő törvényhatósági bizottsági illetve képviselőtestületi tagsága.

7. §. Tűzrendészeti felügyelő fellebbezési joga.

- 8.§. Országos tűzoltó szövetség megalakítása, működési alapszabályai.
- 9.§. Biztosító intézetek tűzrendészeti járulékfizetési kötelezettsége.
- 10.§. Felhatalmazás a törvényre vonatkozó rendeletek megállapítására és kibocsátására.
- 11.§. Nagy- és kisközségek éjjeliőr szolgálata.
- 12.§. Mezőgazdasági termékek közös szérújéhez szükséges ingatlan megszerzése.
- 13.§. Hatályba lépés.

A tűzrendészeti törvény végrehajtására kiadott 180.000/1936. B.M. számú rendelet a következőket szabályozza részleteiben:

- **Első rész: Általános rendelkezések**
 - I. Fejezet: A tűzrendészet általában. – A tűzrendészet célja, a rendelet hatálya, helyi tűzrendészeti szabályozás, tűzrendészeti intézkedések irányadó szempontjai, tűzrendészeti szakértő meghallgatása, az előbbiek törvényhatósági és képviselőtestületi tagsága, szakképviselők.
 - II. Fejezet: Tűzrendészeti hatóságok és ezek jogköre. – Hatóságok, azok jogköre, fellebbvitel tűzrendészeti ügyekben.
- **Második rész: Szervezet**
 - I. Fejezet: A tűzoltói intézmények. – A tűzoltóság fajtái, tűzoltó-testületi tagság feltételei, a tűzoltóság feladatköre, tűzoltók egyenruhája, jelvénye, jutalmazás, segélyezés, biztosítás, szolgálatban levő tűzoltó büntetőjogi védelme. Hivatásos tűzoltóság fenntartása. Fegyelmi és felügyeleti szabályok. Tűzrendészeti felügyelők, tűzoltók minősítése. Nagy-, és kisközségek tűzoltósága (létszám, tisztikar). Önkéntes, köteles tűzoltóság. A kötelező tűzoltói szolgálatra alkalmas férfiak összeírása. Az önkéntes és köteles tűzoltók kötelezettségei. Magán (vállalati, gyári, uradalmi) tűzoltóságok. A tűzoltóságok kölcsönös támogatása.
 - II. Fejezet: A tűzrendészeti felügyelet. – A tűzrendészeti felügyeletről általában. Országos tűzrendészeti felügyelő kinevezése. Tűzrendészeti kerületek, kerületi tűzrendészeti felügyelők. Vármegye, törvényhatósági jogú és megyei város tűzrendészeti felügyelete. Járási tűzrendészeti felügyelők. A tűzrendészeti hatóságok ellenőrzései.
 - III. Fejezet: A tűzoltóság tagjainak kiképzése
 - 1. Magyar Országos Tűzoltótisztképző Tanfolyam. (A tanfolyam felügyelet, tanfolyamok vezetőinek- parancsnokainak, előadóinak, gazdasági felelőseinek tennivalói. A tanfolyam meghirdetése, jelentkezés rendje, a tanfolyam tárgyai, tandíj és egyéb díjak, hallgatók kötelezései, záróvizsga, oklevél, oklevél másolat.)
 - 2. Járási Tűzrendészeti Felügyelői Tanfolyam. (A tanfolyam levezetése, bizonyítvány kiadása.)
 - 3. Kerületi tűzoltótanfolyamok. (A tanfolyam levezetése, tanterve, záróvizsgálata, bizonyítvány kiadása.)
 - 4. Törvényhatósági tűzoltótanfolyamok. (A tanfolyam levezetése, záróvizsgálata, bizonyítvány kiadása.)
 - 5. Az önkéntes, köteles, és magántűzoltóságok. (Kiképzése).
 - 6. Testületi kiképzés.
 - 7. Testnevelési hatóságok és más szervek együttműködése.
 - IV. Fejezet: Tűzoltó szövetségek
 - 1. Magyar Országos Tűzoltó Szövetség. (Hivatása, tisztikara, tagozódása, feladatköre.)
 - 2. Törvényhatósági tűzoltószövetségek. (Alakulása, szervezete, feladatköre, tűzoltótestületek tagsági díja.
A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség, és valamint a törvényhatósági tűzoltó szövetségek működésének részletes szabályai. A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség, újjáalakítása.

- V. Fejezet: Tűzrendészeti személyi és dologi kiadások. (Kiadások költségvetésbe való felvétele, a tűzoltói intézmény fejlesztéséhez, a tűzrendészeti felügyelet ellátásához szükséges kiadások fedezete.)
- Harmadik rész: **Megelőző tűzrendészet**
 - I. Fejezet: Általános óvintézkedések. (Tűzveszélyes anyagok és azok kezelése, tűzveszély elkerülése, tűztávolság; fáklyásmenet, tűzijáték engedélyezése; dohányzási tilalom, tűzkár elleni biztosítás.)
 - II. Fejezet: Építkezés tűzrendészete. (Általános szabályok, építési engedély, a padlás tűzvédelme, kéményépítés, tisztántartás, kémények seprése és égetése, villámhárító elhelyezése, antenna földelése).
 - III. Fejezet: Tüzelő berendezések és tüzelő anyagok. (Tüzelő berendezések, tüzelőanyag elhelyezése, szabadban tüzelés, nyílt láng használata):
 - IV. Fejezet: Világításra, gázfejlesztésre és más hasonló célokra szolgáló eszközök, berendezések, és anyagok. (Tűzbiztos világító eszköz, villamos világítás, gázvilágítás gázfejlesztés; nyilvános helyiség, tűzveszélyes üzem, raktárak világító berendezése, vészvilágítás, világításra szolgáló anyagok kezelése).
 - V. Fejezet: Nyilvános előadásra szolgáló helyiség (épület) tűzrendészete. (Nyilvános előadásra szolgáló helyiség. Előcsarnok, váróterem, folyosó, lépcsőház, ruhatár, büfé, be-, és kijáratok, ablakok, nézőtér, színpad; díszletek, kellékek raktározása, tűzveszélyes anyagok színpadi használata, tűzvédelmi berendezés, műkedvelő előadások tartására szolgáló helyiség, sátorcirkusz).
 - VI. Fejezet: Mozdófényképüzemekre vonatkozó különleges tűzrendészeti rendelkezések. (Vetítőhelyiség, vetítőkészülék kezelése, tekercselő, ajtók, füstelvezetők, világító berendezés, egyéb berendezések, tűzoltó eszközök tartása, nézőtér, mozdófilmek alkalmi bemutatása, filmek iskolai vetítése).
 - VII. Fejezet: Használhatósági és játszási engedély, ellenőrzés. (Engedély kiadása, nyilvános előadásokon tűzoltói szolgálat, és ellenőrzés).
 - VIII. Fejezet: Gépjárműszin (garage) tűzrendészete. (Építési és berendezési szabályok).
 - IX. Fejezet: Üzem (gyár, telep, műhely) tűzrendészete. (Létesítésének szabályai, robbanó motorok, gőzkazánok telepítése, tűzveszélyes hulladékok eltávolítása, tűzbiztonsági ellenőrzés munka után, malomkoptató berendezés, pinceműhelyek, pinceraktárak, tűzveszélyes anyagot tároló telepek felügyelete, áruházak).
 - X. Fejezet: Celluloid előállító, feldolgozó és raktározó üzemek (telepek) tűzrendészete. (Irányadó rendelkezések).
 - XI. Fejezet: Robbanó gőzöket és gázokat fejlesztő folyadékok, valamint más tűzveszélyes és robbanóanyagok tűzrendészete. (Irányadó rendelkezések, tűz-, és robbanásveszélyes szilárd anyagok kezelése, tartása, tűzveszélyes robbanó gőzöket és gázokat fejlesztő folyadékok kezelése, tartása, tartályai.).
 - XII. Fejezet: Mezőgazdasági terményeknek tűztől való megóvása. (Széles mezőgazdasági termények szállítása, cséplése, tartása, lábon álló vagy aratott termények mozdonyszikrától való óvása, közös szérű létesítése, termények határon kívüli elhelyezése, tűzbiztonsági szabályok behordás és cséplés idején).
 - XIII. Fejezet: A vízszerezés. (Közkutak, magán kutak, gyár, ipartelep, malom, uradalom vízkészlete. Patak, folyó, tó vizének tűzoltói felhasználása, vízmedencék létesítése, tűzcsapok szerelése. Magán vízkészletek felhasználása tűzoltásra).
 - XIV. Fejezet: Tűzoltószerk és eszközök elhelyezése. (Tűzoltószerár és őrszoba).
 - XV. Fejezet: A tűzoltó és mentőeszközök és szerk beszerzése. (Tűzoltószerk mennyisége, beszerzése, használható állapotban tartása, házi tűzoltóeszközök, mentőeszközök és szerk beszerzése).
 - XVI. Fejezet: Tűzoltói készenlét, éjjeli őrség. (Tűzoltói készenlét, távbeszélő használatának biztosítása, éjjeli őri szolgálat).
- Negyedik rész: **Mentő tűzrendészet**

- I. Fejezet: Tűz kitörése esetén követendő eljárás. (Kitört tűz bejelentésének kötelezettsége, távbeszélő használata tűz, elemi csapás, légi támadás bejelentéséhez, tűz jelzése esetén követendő eljárás).
- II. Fejezet: A tűz tartamára vonatkozó rendelkezések. (A tűz oltása, tűzoltóság munkájának támogatása, a tűzoltóságnak a tűz színhelyéről való távozása).
- Ötödik rész: **Felderítő tűzrendészet**
 - I. Fejezet: A tűzvizsgálat. (A tűzvizsgálati kötelezettség, a lefolytatásával kapcsolatos óvintézkedések).
 - II. Fejezet: Tűzkár-adatszolgáltatás. (Esetei, tűzkárjelentés, ennek megküldése az Országos Statisztikai Hivatalhoz, csendőrség és tűzoltóság adatszolgáltatása, űrlapokkal való ellátás, jelentés a belügyminiszternek).
 - III. Fejezet: Az ártatlansági bizonyítványok. (Kiadására jogosultak, kiadásának feltételei, a kiadott bizonyítványok nyilvántartása, felelősség és ellenőrzés).
- Hatodik rész: **Büntető rendelkezések**
- Hetedik rész: **Hatályon kívül helyezett jogszabályok**
- Nyolcadik rész: **Hatálybaléptetés**

Összegzésként a törvény, és végrehajtására kiadott rendelet megszületésének jelentősége. A Magyar Tűzoltó Szövetség állhatatos harcának is eredménye, hogy a tűzvédelem az egész ország ügye lett. Az államilag elhanyagolt és az egységet minden tekintetben nélkülöző tűzrendészet a közigazgatás fontos területévé lépett elő. A jogszabályi hierarchia csúcsán helyet foglaló törvény biztosítéka az eddig meglévő áttekinthetetlen helyzet megszüntetésének azáltal, hogy egyértelmű jogi helyzet alakult ki, és egyértelművé váltak a közigazgatási teendők, és a tűzoltó szakfeladatok. A törvény egyik legfontosabb rendelkezése a tűzbiztosítással foglalkozó magánvállalatok járulékfizetési kötelezettségének a bevezetése, így állami garanciával, de csak áttételesen a társadalom anyagi áldozatokat is hoz a tűzvédelem érdekében.

BEFEJEZÉS

Napjainkban a tűzvédelem – a társadalmi élet minden területére kiterjedő - törvényekben előírt rendtartás, az ártó tűz keletkezését megelőző, sokoldalúan szabályozott tevékenység, a rendvédelem egy részterülete. A tűzvédelemnek a tanulmányban bemutatott fejlődése igazolja, hogy az időrendben egymást követő osztálytársadalmak tudományos, technikai arculata, a társadalmi élet szervezettsége, a gazdaság fejlettségi szintje indukálja az egyre fejlettebb tűzvédelmi kultúra megvalósítását.

A törzsi, nemzeti életközösségek tagjainak a pusztító tűz elleni „fellépése” – a menekülés - a fizikai megsemmisülés elkerülését, az életben maradását szolgálja. A történelem során a közösségeknek az ártó tűz elleni védekezési „reakciója” folyamatosan gazdagodott, az egyéni védekezést felváltja a védekezés közösségi formája, és ebben a közösség minden tagjának van feladata.

A társadalmi élet szervezettebbé válásával, a gazdasági tevékenység fejlődésével egyre fontosabbá válik a pusztító tűz megelőzése, az ártó tűz elfojtása szervezett és hatékony módjának kimunkálása, a tűz okainak kiderítése. Legkorábban a közösségek idősebb tagjai a fiatalabbakkal karöltve fékezik meg a nem kívánt tüzet, a tapasztaltabb egyének élszóban adják át a fiatalabbaknak a tűz elleni védekezéshez fontos ismereteket. A tűz megelőzés és oltás gyakorlati teendői így „öröklődnek át” generációról generációra.

Csaknem egy évezreddel ezelőtt készültek - az első - a tűz körüli eljárás egyes szabályait rögzítő írásos rendelkezések. Egy hosszú fejlődési folyamat eredményeként a tűz elleni védekezés komplex tevékenységi folyamatát tükröző, a közösségek által elképzelt tevékenységi rendet a tűzrendészeti szabályrendeletek foglalják írásba. A fejlődési folyamat csúcspontja az, amikor a társadalom, a gazdaság tűz elleni védelme állami akaratként is kifejezésre jut, azaz megszületnek a tűzrendészeti törvények.

Korunkban a tűzvédelem az állam által vezényelt, céltudatosan tervezett és szervezett tudományos alapokon nyugvó komplex tevékenységi rendszert, összetett tevékenységi folyamatot

takar. A mai értelmezés szerint „a tűzvédelem a tüzesetek megelőzését, a tűz által fenyegetett élet, testi épség és anyagi javak védelmét, a tűz oltását, valamint a tűz keletkezési körülményeinek felderítését felölelő tevékenység. A tűzvédelmi feladatokat a tűzoltóság, további feladatkörükben a költségvetési szervek, gazdálkodó szervezetek és más jogi személyek - az állampolgárok közreműködésével – látják el. A tűzvédelem a különféle tevékenységek szerves részeként megvalósítandó általános társadalmi kötelezettség, ami az érintettek együttműködésében is kifejeződik.¹⁹”.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] Révai Nagy Lexikona 16., 18. kötet.
[2] Hadtudományi Lexikon M-ZS. (Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest. 1995.)
[3] OLEJÁK KÁROLY: Tűzoltólexikon. (Pesti Könyvnyomda Részvény Társaság, Budapest, 1904.)
[4] Dr. SZILÁGYI – Dr. SZABÓ: A tűzrendészet fejlődése a az őskortól a modern időkig. BM. Könyvkiadó 1986.
[5] Tűzvédelem I. (Könnyűipari Minisztérium Módszertani és Továbbképző Intézete. Megjelenési év nélkül. Tűzoltó Múzeum könyvtárának nyilvántartási száma: 2585/I. kötet.)
[6] A vízipuskától a centrifugál szivattyúig – tűzoltó fecskendők fejlődése. (A Belügyminisztérium Tűzrendészeti Országos Parancsnoksága. Budapest 1964.)
[7] Rozsnyó tűzi rendje 1833-ból. (Különlenyomat a Rozsnyói Híradó 1944. évi 7-12 számaiban megjelent közleményekből. Írta: Nyíresi-Tichy Kálmán. Gömöri nyomda Rozsnyó 1944.)
[8] Gerjen község tűzrendészeti szabályrendelete (Kalocsa, Nyomatott Werner Ferencnél, 1893)
[9] Új magyar lexikon 4. K-Me. Akadémiai Kiadó Budapest. 1962.
[10] TARJÁN Rezső – MINÁROVICS János: Az önkéntes tűzoltóságok történetéből (Belügyminisztérium Tűzrendészeti Országos Parancsnoksága, Budapest 1968,
[11] II. József tűzrendészeti pátense.
[12] SOÓS – VARGA – OLÁH: Tűzrendészeti ismeretek. (Jegyzet. Könnyűipari Minisztérium. Budapest, 1968.)
[13] A Soproni Torna és Tűzoltó Egylet által javaslatba hozott tűzrendészeti szabályrendelet. (Sopron, 1877.)
[14] Budapest főváros tűzrendészeti szabályrendelete. (Budapest, 1883.)
[15] Székesfehérvár tűzrendészeti szabályrendelete. (Székesfehérvár, 1892.)
[16] Helyhatósági szabályrendelet a budapesti színházak tűzbiztonsága tárgyában. (Oleják Károly: Tűzoltólexikon. (Pesti Könyvnyomda Részvény Társaság, Budapest, 1904.)
[17] Szeged tűzrendészeti szabályrendelete. (Endrényi testvérek könyvnyomdája, Szeged, 1889.)
[18] Nagyváradi tűzrendészeti szabályrendelete. (Sonnenfeld Műnyomda, Nagyváradi, 1893.)
[19] Vármegyei tűzrendészeti szabályrendelet-minta. (Magyar Országos Tűzoltó Szövetség elnöksége. Ifj. Kellner Ernő könyvnyomdája, Budapest, 1903.)
[20] Dr. SZABÓ Károly: Magyarország első tűzrendészeti törvénye és annak végrehajtási jogszabálya. (Tűzoltó Múzeum évkönyve II. 1985.
[21] Létesítményi önkéntes tűzoltók kézikönyve. (Belügyminisztérium Tűzrendészeti Országos Parancsnoksága, Budapest, 1967.)
[22] A tűzvédelemről szóló jogszabályok. (Közgazdasági és jogi könyvkiadó, Budapest, 1981.)
[23] BAKOS Ferenc: Idegen szavak és kifejezések szótára. (Akadémiai Kiadó, Budapest 1986.)
[24] A magyar nyelv értelmező szótára 1.-7. kötet (Akadémiai Kiadó, Budapest 1980.)
[25] TARJÁN – MINÁROVICS: Az önkéntes tűzoltóság történetéből. (Belügyminisztérium Tűzrendészet Országos Parancsnoksága, Budapest 1968.)
II. József tűzrendészeti pátense.

A KÉPEK JEGYZÉKE

1. kép. **Róma égése Néro uralkodása idején.** (Forrás: A Tűzoltó Múzeum archívuma.)
2. kép. **Lipcse város 1591-es kiadású tűzszabályrendelete.** (Forrás: A Tűzoltó Múzeum archívuma.)
3. kép. **Vándorló törzsek (népcsoportok) sátraiak települési rendje.** (Forrás: Szilágyi - Szabó: A tűzrendészet fejlődése az őskortól a modern időkig (BM. Könyvkiadó, Budapest 1986. 39. oldal.)
4. kép. **Bakterek éjjeli őrjáraton.** (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)
5. kép. **A soproni tűztorony.** (Forrás: Szilágyi - Szabó: A tűzrendészet fejlődése az őskortól a modern időkig (BM. Könyvkiadó, Budapest 1986. 69. oldal.)
6. kép. Részlet egy „**Tűz támadásban való Rend tartás**”-ból. (Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma.)
7. kép: **II. József tűzrendészeti rendeletének címlapja.** (Forrás: Szilágyi - Szabó: A tűzrendészet fejlődése az őskortól a modern időkig (BM. Könyvkiadó, Budapest 1986. 77. oldal.)
8. kép. **Püspöki szabad Rosnyó bánya várossa részéről meg-állapított tűzi rend címlapja.** (Forrás: Rozsnyó tűzi rendje 1833-ból. (Különlenyomat a Rozsnyói Híradó 1944. évi 7-12 számaiban megjelent közleményekből. Írta: Nyíresi - Tichy Kálmán. Gömöri nyomda Rozsnyó 1944.)
9. **Gerjen község tűzrendészeti szabályrendeletének (1893) egy részlete.** (A kép a szerző felvétele).

¹⁹ Hadtudományi Lexikon M-ZS. (Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest. 1995.) Tűzvédelem címszó 1364. oldal.

10. **Sopron város tűzrendészeti szabályrendeletének (1877) egy részlete.** (A kép a szerző felvétele).
11. kép. **Székesfehérvár szabad királyi város tűzrendészeti szabályrendeletének (1892) egy részlete.** (A kép a szerző felvétele).
12. kép. **A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség Vármegyei tűzrendészeti szabályrendelet mintájának egy részlete.** (A kép a szerző felvétele).
13. kép. **Az 1936. évi X. törvénycikk - a tűzvédelem fejlesztéséről - egy részlete.** (A kép a szerző felvétele).

MELLÉKLETEK

I.

NÉHÁNY AZ ÍRÁSMŰ TÉMÁJÁHOZ SZOROSAN KÖTŐDŐ FOGALOM KORABELI MEGFOGALMAZÁS SZERINT

Tűzvédelem, a Révai Nagy Lexikon 1915. évi kiadásának meghatározása szerint - „a tűz keletkezésének megakadályozására, gyors jelzésére, eloltására és határolására vonatkozó intézkedések összessége, vagyis a tűzrendészet és a tűzoltás, valamint a mentés, távolabbi értelemben a tűzbiztosítás intézménye az, amely a kellő tűzvédelmet biztosítja²⁰”.

Tűzrendészet - Breuer Szilárd: A tűzoltás és tűzrendészet című kézikönyve szerint - „a tűzrendészet tudvalevőleg azon intézkedések összessége, melyek által a tűz kitörése, illetve terjedése megátoltatni céloztatik. Az intézkedések minősége szerint lehet tehát megelőző, a midőn már eleve elhárítja mind azt, a mi tűzvészt okozhat és utólagos, mely főleg a tűz alatt és annak eloltása után mutatkozó teendőkre terjed ki.²¹”

Oleják Károly a Tűzoltólexikonban más szavakkal ugyanezeket írja, majd tovább folytatva a gondolatot megállapítja: „a tűzrendészet két főrésze oszlik u.m.: a kitörést megelőző és a kitört tüzet követő intézkedésekre. A megelőző intézkedésekhez tartoznak: a tűzbiztos építkezés, a tűzoltóságok alapítása, begyakorlása, a könnyen gyúló anyagok természetének ismertetése, a tűz terjedési módjainak ismertetése, stb. Az utóintézkedésekhez tartoznak: a tűz szakszerű oltása (taktika), a kitörés okának kutatása, az oltás műveletének felülbírálása, a tűzkár-feljegyzés, stb.²²”

„Rendelet vagy kormányrendelet az államnak kormányzati orgánuma által kinyilvánított akarata. A rendeletek keletkezésük alapját tekintve két főcsoportra oszthatók. Az egyik csoportba tartoznak az u.n. törvényes felhatalmazások, illetőleg felhatalmazási törvények által kiadott rendeletek, amikor a törvényben foglalt utasítás vagy felhatalmazás az alapja a rendeletnek, amelyet ebben az esetben végrehajtási rendeletnek is nevezünk és arra valók, hogy a törvény végrehajtásának módozatait szabják meg. A másik főcsoportba tartoznak a többi rendeletek, amelyet az igazgatási ügyek elintézéséeként bocsátanak ki a hatóságok. Meg kell még különböztetni a csak egyes felmerült esetek elintézéséeként kiadott egyszerű rendeletektől azokat, amelyek valamely ügykörben követendő eljárást általánosságban szabják meg. Ezeket nagyobb súlyuknál fogva – gyakran a legmagasabb szintű – jóváhagyással látják el (szervezeti szabályok) és megkülönböztetésül az egyszerű rendeletektől kör-, vagy szabályrendeleteknek nevezik.²³”

Helyhatósági szabályrendelet (statutum) „minden ország jogrendszerében nagy jelentőség jut a rendeletek ... mellett a helyhatóságok (törvényhatóságok és községek) közgyűlései által alkotott rendeleteknek. Ezek a helyhatósági rendeletek. ... A helyhatóságok azonban szabályrendeleteket csak saját területükre és a törvények által nekik engedett keretben (ügykörükben), szóval csak az ő hatáskörükbe tartozó ügyekben alkothatnak. A helyhatósági rendeletek törvénnyel és törvényes felsőbb rendeletekkel nem ellenkezhetnek; a községek szabályrendeletei többek közt saját vármegyéjük szabályrendeleteivel sem. Az alkotmányjog terén a helyhatósági szabályrendelet nem jogforrás.²⁴”

Tűzrendészeti szabályrendelet, tűzi rend: az előző megfogalmazás alapján a helyhatóságok (törvényhatóságok és községek) közgyűlései által – a tüzek megelőzése, a tűz körüli eljárás egységes értelmezése és gyakorlata érdekében - alkotott rendelet.

²⁰ Révai Nagy Lexikona 18. kötet – tűzvédelem címszó - 571. oldal.

²¹ BREUER SZILÁRD: A tűzoltás és tűzrendészet kézikönyve. (Corvina irodalmi és Nyomdai részvény társaság, Budapest, 1895.) 161-162. oldal.

²² OLEJÁK KÁROLY: Tűzoltólexikon. (Pesti Könyvnyomda Részvény Társaság, Budapest, 1904.) Tűzrendészet címszó, 123. oldal.

²³ Révai Nagy Lexikona 16. kötet – rendelet címszó - 571. oldal

²⁴ Révai Nagy Lexikona 9. kötet – helyhatósági szabályrendeletek címszó - 157. oldal

Törvényhatóság (municipium) a magyar helyi (vidéki) igazgatás legfontosabb szerve. A törvényhatóság túlnyomó részben önkormányzati szervezetű, vagyis az állami közigazgatást a törvényhatóságban a lakosság általában a maga választotta bizottságok és tisztviselők által önkormányzati szabadsággal látja el. Vannak vármegyei és városi törvényhatóságok. A törvényhatósági szervezet alapja a vármegye volt, később azonban egyes nagyobb városokat is felruháztak törvényhatósági jogokkal. ... A törvényhatóság nem csupán közigazgatási terület, hanem az államtól különálló jogi személyiség, jogalany magánjogi és közjogi értelemben. A törvényhatóságnak, mint külön jogi személyiségnek alanya a törvényhatóság közönsége, amely testületi jogait önkormányzati módon gyakorolja. ... Hatáskörébe kétféle ügyek helyi ellátása tartozik: ... az állami közigazgatás közvetítése, illetve azoké, amelyek természetükre, céljukra nézve is helyiek, mert csak az illető területen lakó polgárokat érdekli. Saját belügyek.²⁵ ”

Tűzvész: így nevezik az olyan tüzesetet, amely nagyobb vagy több épületre átterjedvén, a szokottnál tetemesen nagyobb méreteket ölt és nagyobb veszélyt rejt magában.²⁶”

Kapitányvíz: „Rendeletileg minden háznál kéznél tartandó hordó-víz nevezetik így. Sok helyen ugyan a kapitányvíz nem hordókban, hanem földbe ástott és téglával kifalazott üregekben tartatik, de általában a fentiek neveztetnek így, míg a földalatti üregecskék kisebb vízmedenczéknek nevezhetőek. A hordókban tartott kapitányvíznek megvan az az előnye, hogy helyéről elszállítható s így nemcsak közvetlen szomszédságban levő épületek, hanem messzebbieknek az oltásánál is fel lehet használni.²⁷”

II.

TŰZRENDESZETRE VONATKOZÓ RENDELETEK, TÖRVÉNYCIKKEK ÉS DÖNTVÉNYEK (1867-1900)

1868. évi 4209. számú belügyminiszteri rendelet²⁸ az építkezés és tűzrendészeti ügyeknek törvény útján való szabályozását rövid időn belül kilátásba helyezi.

1869. évi 3365. számú belügyminiszteri körlevél a tűzrendészeti szabályok szigorú betartására hívja fel a törvényhatóságokat, különösen a betakarítás és cséplés idején kíván hathatós intézkedéseket. Minden helységben a helyi viszonyoknak megfelelő tűzörség szervezését, kapitányvíz tartását, ott ahol az kivihető tűzoltóegylet létesítését. A községi elöljárót a tűzvédelemmel kapcsolatos észszerű intézkedések megtételére kötelezi.

Az 1870. évi 2970. számú rendelet az ásványolaj szállítás és tárolás szabályait tartalmazza.

Az 1870. évi 3339. számú rendelet a tüzesetekről teendő jelentéseknek és a tűzkárkimutatások mintáját közli. Az adatgyűjtés és felterjesztés rendjét rögzíti.

Az 1872. évi XXXVI. Törvénycikk 10. §-a a tűzoltási járulékok kivetésének módozataival foglalkozik.

Az 1875. évi XXXVII. Törvénycikk 470. §-a kimondja, hogy a biztosítás összege a biztosított tárgyak teljes értékét meg nem haladhatja, a **476. §** szerint a biztosítottnak a kár enyhítésére (tűzoltás) fordított költségeit a biztosító társaság az esetben is tartozik megtéríteni, ha a fáradozás sikertelen marad. A **491. §** az oltás közben megsérült vagy magsemmisült biztosított tárgyak közvetlen kárnak, vagyis olyanoknak tekintendők, mintha a kiütött tűz folytán mentek volna tönkre.

²⁵ Révai Nagy Lexikona 18. kötet – törvényhatóság címszó – 484. oldal

²⁶ Révai Nagy Lexikona 18. kötet – tűzvész címszó – 571. oldal

²⁷ OLEJÁK KÁROLY: Tűzoltólexikon. (Pesti Könyvnyomda Részvény Társaság, Budapest, 1904.) Kapitányvíz címszó, 53. oldal.

²⁸ A tűzrendészetre vonatkozó legfontosabb rendeletek, törvények és döntvények OLEJÁK KÁROLY: Tűzoltólexikon. (Pesti Könyvnyomda Részvény Társaság, Budapest, 1904.) 131-135. oldalon találhatóak .

Az 1878. évi 53720. számú belügyminiszteri rendelet az országos tűzoltószövetség választmányát (elnökségét) minden tűzrendészeti és tűzoltói ügyben véleményadására illetékes szakközegnek ismeri el.

Az 1878. évi V. törvénycikk 155. és 422 §-a a gyújtogatást büntettnek minősíti. A 425. és 439. § szerint, aki gondatlanságból keletkezett tűz okozója, és aki távírdát (villamos vezeték) szándékosan rongál meg vétséget követ el.

Az 1879. évi XL. törvénycikk szerint kihágást követ el az, aki valótlan vész hírral a lakosság nyugalmaát megzavarja és a tűzoltóságot szándékosan félrevezeti (**40. §**); aki kutat vagy vízvezeték szándékosan akképpen rongál meg, hogy az használhatatlanná válik (**105. §**); aki a robbanó vagy könnyen gyulladó anyagok készítésére, tartására, őrzésére, elárúsítására, elszállítására vagy alkalmazására vonatkozó szabályokat nem tartja be (**109. §**); aki a tűzrendészeti szabályokat megszegi, vagy azok megtartásáról másokat lebeszél (**141. és 142. §**).

Az 1879. évi XXXI. törvénycikk 11-13§-a az erdőégés esetén követendő eljárást szabályozza.

Az 1879. évi 47281. számú rendelet a tűzkárkimutatáshoz szükséges minta nyomtatvány használatát teszi kötelezővé.

A budapesti királyi ítélőtábla **1880. évi 37853. szám alatt hozott határozata** szerint a városi tűzörök hatósági közegek, mert közszolgálatban álló személyek.

A királyi Curia **1881. évi 1393 szám** alatt kimondta, hogy a városi tűzörséghez tartozó egyének a büntető törvény 199. §-ában felsorolt hatósági közegek közé számítandók, és ha azokat hivatalos eljárásukban akadályozzák, vagy bántalmazzák, akkor ezek a cselekedetek a büntető törvény 165. §-a szerint hatóság elleni erőszak büntetetté képezik.

Az 1881. év október 1-én kiadott csendőrségi szolgálati utasítás **85. §-a** szabályozza a csendőr magatartását a tűz helyén, ahol elsősorban a tűzoltás vezetőjének a támogatása a kötelessége.

Az 1881. évi XLI. törvénycikk 18. § a vasutak közelében tervezett építkezéseknél elrendeli a tűztávolság betartását.

Az 1882. évi 9949. számú belügyminiszteri rendelet a segítségül hívott tűzoltóknak és a tűzoltószereknek a vasúti szállítási kedvezményeit írja elő.

Az 1882. évi 32706. számú rendelet a tűzvizsgálatok alkalmával felvett jegyzőkönyvek alapján kiállítandó ártatlansági bizonyítványokról szól.

Az 1882. évi 49925. számú belügyminiszteri rendelet értelmében a az öngyújtogatásra csábító túlbiztosításokat meg kell akadályozni.

Az 1883. évi 17041. számú belügyminiszteri rendelet szerint robbanó szereket árusításra beszerezni, tárolni és tartani engedély nélkül nem szabad.

Az 1883. évi 18166. számú közlekedésügyi miniszteri rendelet értelmében a tűzoltók segélynyújtás esetén vasúton is szállíthatók.

Az 1883. évi 23405. számú közlekedésügyi miniszteri rendelet előírja, hogy a tűzveszélyes és robbanó anyagokkal megrakott vasúti kocsik és mozdony között legalább három más kocsi legyen.

Az 1884. évi XVII. törvénycikk 11. § és 12. §-a a kéményseprő-ipar gyakorlását engedélyhez köti, az iparúzők számát korlátozza, és a kéményseprési díjak szabályozását is tartalmazó külön szabályrendelet alkotását rendeli el.

Az 1885. évi 41107. számú kereskedelmi miniszteri rendelet a tűzveszélyes tárgyaknak a hajókon való szállítását szabályozza.

Az 1886. évi XXII. törvénycikk III. fejezet 11. § g pontja szerint a tűzrendőrséget a község kezeli.

Az 1887. évi 12724. számú kereskedelmi miniszteri rendelet értelmében az épületfa- és tűzifatelepek létesítése engedélyköteles.

Az 1888. évi 53888. szám alatt bocsátott ki a tűzrendészeti kormányrendelet, melynek életbeléptetése, a minisztere szerint égető szükség és tekintve a tűzvész-statisztikáknak a megdöbbentő adatait, és a tűzvészek által keletkezett károkat – úgy a humanizmus, mint a nemzet közgazdasági érdekeinek szempontjából – elodázhatatlan kötelesség volt.

Az 1888. évi 82502. számú belügyminiszteri rendelet szerint a tűzoltószerek a hazai tűzoltószerszámgyárakból közvetlenül és nem utazó ügynökök közvetítésével szerzendők be.

Az **1889. évi 38218. és 1890. évi 36281. számú miniszteri rendeletek** a törvényhatóságok és községek által hazai feckendő-gyárosoknál megrendelt tűzoltószerek számára kedvezményes vasúti szállítást biztosítanak.

Az **1889. évi 54597. számú rendelt** értelmében a községek tűzoltószerek szükséglete egyesítve és lehetőleg nyilvános pályázat útján szerzendők be. Az ilyen jogügyleteknél, miután azt a községek költségvetése biztosítja, váltóra szükség nincs.

Az **1890. évi 1125. számú miniszteri rendelet** szerint a tűzoltószerek és tűzoltók vész esetén a hajókon is kedvezményes szállítási díjakat élveznek.

Az **1890. évi 40302. és 1894. évi 40450. számú belügyminiszteri rendeletek** azon robbanó anyagok gyártását, raktározását, forgalomba hozatalát és szállítását szabályozzák, amelyek nem tartoznak az állami egyedárusághoz, vagyis amelyeknek az előállításuk és eladásuk nincs kizárólagosan az államnak fenntartva. Ilyenek a lőgyapot (nitrocellulóz), a robbanó olaj (nitroglycerin), stb.

Az **1891. évi 163. számú kereskedelemügyi miniszteri rendelet** felsorolja azokat az eseteket, amelyekben Budapesten nem kell az 1881. évi. XLI. törvénycikk 20. §-a alapján előírt szabványnyilatkozatok megkövetelésétől eltekinteni.

Az **1893. évi 51991. számú kereskedelemügyi miniszteri rendelet** 1884. évi. XVII. törvénycikk 25. §-ának kibővítésével az olyan telepek létesítését, amelyeken eladás céljából nagyobb mennyiségű faáru (ócska ajtó- és ablakkeret, állványfa) van raktáron, engedélyhez köti.

Az **1894. évi 81693. számú rendelet** a petróleum-motorok használatukor követendő rendszabályokat írja elő.

Az **1894. évi 86523. számú belügyminiszteri rendelet** a tűzkár-statisztikai adatok szolgáltatásának és a tűzkár-jelentések szerkesztésének új módját teszi kötelezővé, az I., II. és III. számú kérdőívek mintáját is közli.

Az **1896. évi 3868. számú belügyminiszteri leirat** értelmében a tűzrendészeti elsőfokú hatóság (főszolgabíró, rendőrkapitányság, Budapesten a kerületi előljáróság) határozata ellen fellebbezéssel nem élő, de az elrendeltek sem fogantató magánfél, az 1879. évi XL. Törvénycikk 141. §-a szerint minősítendő kihágást követ el.

Az **1896. évi 11721. számú belügyminiszteri rendelet** meghagyja, hogy a lőporárusítók üzlethelyiségei, főleg ahol azok nagyobb bérházakban vannak (városokban), évenként kétszer vizsgálandók meg. Az élet- és tűzbiztonság szempontjából szükséges vizsgálatot a vadászdíny alatt – amikor az árusok a legtöbb készletet tartják – kell megtartani.

Az **1896. évi 53241. számú kereskedelemügyi miniszteri rendelet** megállapítja, hogy a fatelepeken a farakások legfeljebb 5 méter magasak lehetnek, és ha a kerítés deszkából van, attól 3 méterre kell lenni.

A közigazgatási bíróságnak az **1899. évi. 120. P. ex. 1898. számú** döntvénye szerint az önkéntes tűzoltóságok beadványai bélyegmentesek.

Az **1900. évi 29774. és 1901. évi 17834. számú belügyminiszteri rendelet** meghagyja, hogy a tűzoltószerek szükségletet lehetőleg hazai gyáraknál szerezzék be az illetékesek.

A közigazgatási bíróság **1900. évi 2628. számú határozata** értelmében időleges községi adómentesség egymagában nem mentesít senkit a jóváhagyott tűzrendészeti szabályrendelet alapján követelt tűzoltói járulék megfizetésének kötelezettsége alól.

III.

BUDAPEST FŐVÁROS

TŰZRENDESZETI SZABÁLYRENDELETE

193/1881. közgy. sz.

I. §

A tűzrendészetet Budapest főváros területén a törvényhatóság az 1882: XXXVI. Törvénycikk értelmében a fővárosi tanács és a kerületi előljáróságok által gyakorolja.

2.§

Olyan cselekményeket, melyek a helyi viszonyok szerint könnyen tűzvészt idézhetnének elő, de a melyek a fennálló törvények és közigazgatási rendeletek szerint különben tiltva nincsenek – a fővárosi tanácsnak jogában áll esetről esetre kibocsátandó rendeletek által eltiltani.

3.§

A kerületi előljárásságok kötelessége kellően intézkedni az iránt, mindaz, mi egy tűzvész kitörésének okául szolgálhatna, mellőztessék, illetőleg eltávolíttassék.

4.§

Minden év első harmadában a főváros területén lévő országos és fővárosi intézetek vagy magánépületek, melyek nagyszámú közönség által látogattatnak, tűzrendőri szemle alá veendő; - továbbá a szemlebizottság jogában áll, ha annak szükségét látja, magánházaknál is időről időre szemlét tartani.

E tűzszemlét az illetékes kerületi előljárásság egyik tagja, a fővárosi rendőrség illető rendőrkapitányságának és a fővárosi tűzoltóparancsnokság kiküldötteinek és a fővárosi tanács által kiküldött kéményseprőmester közreműködésével teljesíti.

A most nevezett szemle-bizottság kötelessége, minden tűzveszélyes szabálytalanságot fölfedezni, annak megszüntetése iránt, a mennyiben okvetlenül szükséges, rögtön intézkedni és szükség esetében a talált hiányokról a kerületi előljárásságokhoz, esetleg a fővárosi tanácshoz a szükséges intézkedések végett jelentést tenni.

A szemlebizottság, a mennyiben egyes esetekben szükségesnek tartja, a mérnöki hivatal közbenjárását is igénybe veheti.

5.§

A kémények tisztántartásáért a háztulajdonos vagy birtokos, esetleg házkezelő felelős, a takaréktűzhelyek és egyéb tüzelő készülékekért minden egyes lakos felelős.

6.§

A kémények tisztítása, seprése szakértő iparosok és segédek által, kik a végzett munkáért felelősek, havonként legalább egyszer, sőt minden oly üzleti helyiségben, hol a napnak egy részén át és gyakran éjjel is tüzelnek, a tisztítás minden 14 illetőleg 8 napban eszközöndő, nagyobb tüzelést igénylő műhelyekben, a foglalkozásokhoz képest többször eszközöndő.

7.§

A kéményseprők kötelesek a kéményen seprés közben észlelt repedéseket, vagy egyéb hiányokat a háztulajdonos vagy megbízottjának esetleg a kerületi előljárásságnak azonnali intézkedés végett bejelenteni, egyszersmind a szabályszerű időben a seprést akadályozó háztulajdonosokat, vagy lakókat megnevezni.

8.§

Az orosz vagy ehhez hasonló szerkezetű kéményeknek szándékolt kiégetését tartozik minden kéményseprő legalább két órával megelőzőleg a legközelebbi tűzoltó-örtanyán bejelenteni, továbbá oly kémények kiégetésénél a melyeknél a körülmények nagyobb óvintézkedéseket igényelnek, az illető kéményseprőmester kérésére a tűzoltó-parancsnokság által egy tűzoltó közeg küldendő ki.

9.§

Azon épületek, melyekben nagyobb mérvű tüzelések vannak, vagy nagy mennyiségű gyúlékony anyaghalmoz elhelyezve van, legalább egy jó karban lévő kézi fecskendővel, szükséges hosszúságú létrával, kellő számú csáklyákkal, vízvedrekkal és nagyobb lámpákkal ellátandók. Mennyiben kötelesek az ily épületek tulajdonosai épületeiket a távírdai tűzjelző hálózatba saját költségükön bevonni, esetről esetre helyi szemle útján a fővárosi tanács fogja meghatározni.

10.§

Mindenki tartozik az általa észrevett keletkező tüzet nyilvánosan kiáltani. Azon háztulajdonosok, vagy a ház felügyeletével megbízott személyek, kinek házában tűz ütött ki, tartoznak a tűz kitörését a legközelebbi rendőri vagy tűzoltó örtanyán vagy tűzjelző állomáson haladék nélkül bejelenteni.

11.§

A régi városház tornyában levő örök folytonos örködést gyakorolnak.

12.§

A figyelő tornyokon a riadó harangkongatással eszközöltetik és pedig következő módon:

*Belváros egy
Ferenczváros kettő
Józsefváros három
Terézváros négy
Lipótváros öt
Buda hat*

Ó Buda és Újlak hét kongatással. Az egyes jelek ismétlése közt csekély nyugidő hagyandó.

A kongatás a figyelő tornyokban, legfeljebb egy félórai időn át tarthat.

A toronyőrök által adott riadójelet, csak azon városrész r. k. plébánia-templom tornya veheti át, melynek területén a tűz kiütött.

A kongatás rendszerint egy negyedóránál tovább nem tarthat.

A plébánia-templom tornyában, a kongatással egyidejűleg kötelesek a toronyőrök, a tűz irányában nappal egy vörös zászlót, éjjel egy lámpát kitűzni.

13.§

Az adott riadójelet hallatára kötelesek a fővárosban szétszórtan álló rendőrök, bolt- és éji őrök, a figyelő helyük közelében lakó önkényes tűzoltókat, kiknek lakásai könnyen felismerhető táblával vannak megjelölve, – figyelmeztetni.

14.§

A katonai hatóság tűzvész esetében, az első tűzörségen állandóan tartózkodó katonaküldöncz által értesítetik.

15.§

A tűzoltás körüli vezénnyel a fővárosi tűzoltósági főparancsnok, esetleg a fővárosi tűzfelügyelő, a budapesti önkényes tűzoltó egyesület főparancsnoka, esetleg helyettes főparancsnoka és osztályparancsnokai és a fővárosi tűzoltó segédtsízt az itt kijelölt sorrendben vannak hivatva.

A most megnevezett parancsnoksági tagok távollétében, a budapesti önkényes tűzoltó egyesületnek a tűz helyén megjelent szakasparancsnokai, ha pedig ilyen sem volna jelen, a fővárosi tűzoltó-csapat őrpáncsnokai vezényelnek.

16.§

A fővárosi tűzoltó-csapat tisztjei és legénysége, a hatóság által külön jelvényvel láttatnak el.

Az önkényes tűzoltók, ha a tűzhöz polgári ruhában jelennek meg, vörös karkötő által ismertetik fel magukat; tűzoltó-egyenruhát vagy jelvényt nem tűzoltónak viselni nem szabad.

17.§

A főváros területén kiütött tűz oltására, a fővárosi tűzoltó-csapat és a budapesti önkényes tűzoltó-egyesület van hivatva, kik a tűzoltást saját szolgálati utasítások értelmében végzik, mely utasítások jelen szabályok rendeleteivel nem ellenkezhetnek.

A fővárosi tűzoltó-parancsnokság szükség esetében igénybe veheti a főváros területén létező egyéb tűzoltó-testületek közreműködését is. A felszólított tűzoltó-testület ily esetben nem tagadhatja meg a segílyt és közreműködéseinek idejére a közszolgálatra hivatott tűzoltó-parancsnok intézkedéseit követni tartozik.

18.§

Szükség esetén a vezénylő tűzoltó parancsnok felhívására, a tűzveszély színhelyén a fenyegető, vagy már bekövetkezett közveszély elhárítására, illetőleg megszüntetésére köteles mindenki, a mennyiben alapos okok által nem akadályoztatik, személyesen vagy háznépének, cselédeinek munkájával avagy az oltalom szempontjából szükséges egyéb eszközeinek, nemkülönben hámos lovainak, szekereinek, a hatóság rendelkezése alábocsátása által közreműködni.

19.§

A tűzvész helyére siető tűzörségek által adott kürtjel vagy sipjel hallatára, tartoznak a menet irányában levő kocsik stb. félre, a menet irányát keresztező irányban haladók pedig az előtte nyíló utca sarka mögött oly távolságban megállni, hogy a haladó tűzörség menetében és kanyarodásaiban ne gátoltassék.

20.§

A veszélyben forgó házak tulajdonosai, ha maguk a veszélyeztetett házban laknak, továbbá házfelügyelői vagy házmesterei és lakói, tartoznak a házban levő valamennyi helyiség és raktár

kulcsait készen tartani, hogy a tűzoltó-parancsnok kívánságára bármelyik helyiséget vagy raktárt kinyithassák.

Tartoznak továbbá a tűzoltó-parancsnok által kívánt minden felvilágosítást megadni és a tűzoltóknak működésükben minden lehető irányban segítségükre lenni. A tűzoltóparancsnok intézkedéseinek, sem a lakók, sem a biztosító társulatok netán jelenlevő küldöttjei, vagy egyéb magán személyek ellent nem mondhatnak.

21.§

Éjnek idején kiütött tűz esetén, a tűzoltó-parancsnok vagy helyettese rendeletére, a mennyiben okvetlenül szükségesnek mutatkozik, a tűz helyszínét környező házak földszintes ablakai kivilágítandók, az utcai összes légszeszlámpák pedig fölgyújtandók.

22.§

A kigyúlt épület tőszomszédai, nemkülönben a tűzvész idejében uralgó szél irányában levő házak tulajdonosai, tartoznak a házon levő minden nyílást elzárni, egyúttal mindent elkövetni, mi a tűz tovaterjedését megakadályozhatja.

Háztetők lebontása, ablakok és ajtók betörése csakis a tűzoltó-parancsnok rendeletére történhet.

23.§

A tűzvész színhelyén vagy az általa veszélyeztetett környéken a tűzoltóknak az épületeken, udvarokon, kerteken stb. ki- és bejárást ki sem gátolhatja.

24.§

Tűzvész esetén a házakban levő kutak, vagy külön víztartók vízének igénybevételét megtagadni nem szabad.

25.§

Kemény fagy idején előforduló tűzvész alkalmával, köteles minden sör- és szeszfőzde, egyéb gyár, továbbá minden kazánkészlettel ellátott gyáros, milyenek a szappanosok, hentesek, paczalfőzők stb. felszólításra, kazánjaikban vizet melegíteni s azt a tűzoltására átengedni.

26.§

Minden tüzeset színhelyén a fővárosi tanácsnak legalább egy tagja megjelenni köteles, kinek hatásköre kiterjed mindazon intézkedésekre, melyek tűzveszély körébe eső magánvagyon nagyobb mérvű megrongálódására vonatkoznak, mint például a szomszéd házak tetőinek lebontása stb., továbbá kiszállások, elhelyezések, segélyezés, szóval a tűzoltás műszaki vezetésén kívül felmerülő közigazgatási teendőkre.

A fővárosi tanácsnak, kerületi elöljáróságának és rendőrségnek a tűz helyszínén megjelent tagjai valamely veszélyen kívül, mindazon által az elzárt körön belül levő szabad téren helyet foglalnak, mely álláspont nappal vörös zászlóval, éjjel vörös lámpával jelöltetik.

27.§

A tűzoltó-parancsnok, illetve annak helyettese a tűzoltás műszaki vezetése érdekében, minden irányban önállóan intézkedik, s a vész helyén megjelent rendőrség és katonaság segélyét saját felelősségre igénybe veheti. Intézkedéseikért a fővárosi tanácsnak felelős.

28.§

Az oltás terén ácsorogni és ez által a tűzoltókat működésükben akadályozni tilos. A biztosító társulatok tagjai, a hírlapok kiküldöttjei stb., kik jogosítva vannak az elzárt körön belépni, kötelesek a hatósági küldöttek mellett helyet foglalni.

29.§

Hogy a főváros lakossága nagy mérvet öltött tűz esetén a veszélyről idejekorán értesíthessék, jogában áll a tűzoltó-parancsnoknak, a tanács vagy kirendelt képviselője engedélyének kikérése után a főváros valamennyi tornyaiban kongattatni. Ezen általános kongatással egyúttal minden férfi-lakos segédkezési kötelezettségének ideje beáll, különösen pedig kötelesek a kéményseprők segédekkel, a légszeszgyár tisztviselői s egyéb gyárak tisztjei és munkásai minden rendelkezésükre álló tűzoltó-szerekkel a tűzvész helyén megjelenni, s a tűzoltó vezénylő parancsnok intézkedései szerint segélyt nyújtani.

30.§

Bevégzett tűzoltás után köteles a leégett épület stb. tulajdonosa, a tűzvész helyét saját költségén azonnal letakaríttatni.

31.§

Az elfojtott égés után legfeljebb 24 óra után köteles a kerületi előljáróság, kerületi rendőrkapitányi és mérnöki hivatal, továbbá a fővárosi tűzoltó-parancsnokság egyik tagjából álló bizottság a kerületi előljáróság vezetése mellett a szükséges tanúk és szakértők meghallgatása után, a tényállást felvenni, különösen pedig kipuhatolni.

- a) a tűz keletkezésének okát;*
- b) kire esik a jelen tűzrendőri szabály határozványai kellő meg nem tartása miatt elnézés, vagy hiba terhe;*
- c) az égés által okozott kárt;*
- d) vajjon az égésnél olyan, mi különös intézkedést igényelne, mutatkozott-e?*
- f) feladata a tűzrendőri statisztikai adatok gyűjtése és felvétele.*

32.§

A tűzoltásra vonatkozó indítványok és panaszok a tűzoltó-parancsnoksnál, ez utóbbi elleni panaszok a fővárosi tanácsnál nyújtandók be.

33.§

Azon tűzveszélyes cselekmények vagy mulasztások, melyeket a büntető törvény sújt, ennek alapján; az építészeti szabályrendeletek által tiltottak pedig annak nyomán büntetettek.

34.§

A jelen szabályrendelet intézkedéseinek, valamint a fővárosi tanács által tűzrendőri ügyekben kiadott rendeleteknek áthágói kihágást követnek el, és a mennyiben cselekményük vagy mulasztásuk a büntető törvénykönyv határozmányai alá nem esik.

35.§

Jelen tűzrendészeti szabályok életbeléptetésével minden eddig fennállott ilyenmű szabályzatok hatályon kívül helyeztetnek.

36.§

A büntető törvénynek, valamint a közhatóságnak tűzveszélyes cselekedeteket vagy mulasztásokat tiltó vagy gyűlékony anyagok kezelése vagy raktározása körüli elővigyázati intézkedéseket tartalmazó rendeletei, nemkülönben az építészeti rendszabályok ezen szabályrendelet életbeléptetése által változást nem szenvednek.

Ezen szabályrendelet jelen szerkezetben a fővárosi törvényhatóság 1883. évi szeptember hó 19-én tartott közgyűlésben elfogadtatott.

Kamermayer Károly s. k.

Polgármester

59241/II szám

A magyar királyi belügyminiszter

„Jelen, az 1883. évi augusztus hó 6-án 71.341 ex 1882. szám alatt kibocsátott itteni rendelettel módosított és megerősített szabályrendeletet az 1879. évi XL-ik törvénycikk 5.§-a alapján ezennel végleg megerősítem.”

*Budapesten, 1883. évi október hó 12-én, a minister megbízásából: Lukács György s.k.,
ministeri tanácsos (P.H.)*